

**JAVNO MNJENJE
O UČEŠĆU GRAĐANA
U DEMOKRATSKIM
PROCESIMA SRBIJE**

2019

CRTA:

Crta je sproveda istraživanje "Učešće građana u demokratskim procesima u Srbiji" sedmu godinu za redom, zajedno sa Ipsos Strategic Marketingom.

Cilj istraživanja je da utvrdi stepen spremnosti građana i građanki Srbije da učestvuju u demokratskim procesima koji podrazumevaju niz različitih oblika građanske participacije - od glasanja na izborima do pokretanja i učešća u konkretnim akcijama, i da prati promene u stepenu učešća tokom vremena.

Istraživanje predstavlja svojevrsni prikaz demokratskog stanja društva. Mera u kojoj su građani i građanke spremni da se uključe u društvene procese, da iskoriste svoja građanska prava i utiču na donosiocce odluka jeste pokazatelj "zdravlja" jednog društva.

METODOLOGIJA	4
SAŽETAK GLAVNIH NALAZA	6
Angažovanost i učešće	7
Poverenje u efikasnost građanskog angažovanja i spremnost na učešće	7
GLAVNI NALAZI	11
ZNANJE I ZAINTERESOVANOST ZA POLITIČKE TEME	11
ANGAŽOVANOST I UČEŠĆE	15
POVERENJE U EFIKASNOST GRAĐANSKOG ANGAŽOVANJA I SPREMNOST NA UČEŠĆE	20
POVERENJE U SKUPŠTINU I VLADU SRBIJE I STAVOVI PREMA „PRELETAČIMA“ I BOJKOTU RADA SKUPŠTINE	23
STAVOVI PREMA „PRELETAČIMA“ I BOJKOTU RADA SKUPŠTINE	26
IZBORI – PERCEPCIJA IZBORNIH NEPRAVILNOSTI I POVERENJE U IZBORNI PROCES	28
KORUPCIJA - PERCEPCIJA ZNAČAJA KORUPCIJE I NJENOG UTICAJA NA DRUŠTVO I SOPSTVENI ŽIVOT	35

METODOLOGIJA

Učešće građana u demokratskim procesima ispitivano je pomoću tri grupe indikatora:

- Znanje i zainteresovanost za politiku, politički sistem i rad demokratskih institucija u Srbiji
- Angažovanost i učešće u demokratskim procesima
- Zadovoljstvo radom skupštine i vlade i poverenje u efikasnost građanskog angažmana

Pored osnovnih tema koje se prate kroz vreme, svako istraživanje uključivalo je i posebne teme. U istraživanju realizovanom ove godine, kao posebne teme bile su uključena dve teme koje smo uveli prethodne, 2018. godine: korupcija - precepcija uticaja korupcije na društvo i sopstveni život građana i percepcija izbornih nepravilnosti i poverenje u izborni proces.

Metod prikupljanja podataka: Licem u lice u domaćinstvu ispitanika primenom strukturisanog upitnika

Vreme istraživanja¹:

- 15. do 25. februar 2013.
- 21. do 25. avgust 2014.
- 18. do 23. jul 2015.
- 22. do 28. septembar 2016.
- 21. do 26. oktobar 2017.
- 17. do 26. oktobar 2018.
- 14. do 20. septembar 2019. (Deo Istraživanja o korupciji: 16. do 25. novembar)

Veličina uzorka:

- 2013. n=1060
- 2014. n=1040
- 2015. n=1014
- 2016. n=1060
- 2017. n=1078
- 2018. n=1022
- 2019. n=1028 / (Istraživanje o korupciji n=1006)

Ciljna populacija: Građani Srbije, 18+ godina

Tip uzorka: Troetafni slučajni reprezentativni stratifikovani uzorak

Stratumi: Regioni (Beograd, Vojvodina, Zapadna Srbija, Istočna Srbija, Centralna Srbija, Južna Srbija) i tip naselja (urbano i ostalo)

Etafe (tip uzorka i metod selekcije):

- Jedinica prve etape: Teritorija biračkih mesta (proporcionalno veličini populacije u datoj jedinici)
- Jedinica druge etape: Domaćinstva (sistematski uzorak sa slučajnim izborom početne tačke i jednakim korakom izbora)
- Jedinica treće etape: Ispitanici u okviru domaćinstva (kvotni izbor)

Poststratifikacija: Po polu, godinama i regionu (korekcija po brazovanju)

Uzoračka greška: $\pm 3.33\%$ (marginalna greška)

¹ NAPOMENA: Između prva dva talasa istraživanja, u martu 2014. održani su vanredni Republički parlamentarni izbori, a u aprilu je formirana prva vlada Aleksandra Vučića; između trećeg i četvrtog talasa istraživanja, u aprilu 2016. godine, održani su još jedni vanredni Republički parlamentarni izbori, i redovni pokrajinski i lokalni izbori; između četvrtog i petog talasa, u aprilu 2017. godine, održani su redovni izbori za Predsednika države na kojima je pobedio Aleksandar Vučić, a u junu je formirana nova Vlada Srbije sa predsednicom vlade Anom Brnabić; između petog i šestog talasa, u martu 2018. održani su izbori za Skupštinu grada Beograda.

SAŽETAK GLAVNIH NALAZA

Praćenje stavova građana prema demokratskim procesima u Srbiji i učešća građana u tim procesima tokom sedam godina ovog istraživanja, pokazuje sliku kojoj su u većoj meri svojstvena nesistematska variranja iz godine u godinu, nego sistematski pomaci bilo u pozitivnom ili negativnom smeru. Trend sistematskih pomaka kroz sedmogodišnju vremensku sekvencu, mogu se uočiti u nekoliko aspekata:

Sa jedne strane

- **Trend rasta informisanosti i zainteresovanosti za pojedine teme vezane za politički sistem i rad demokratskih institucija, iako ne i za politiku generalno**
- **Trend rasta bar načelno izražene želje građana da utiču na odluke vlasti u lokalnim zajednicama u kojima žive;**
- **Trend rasta podrške demokratiji kao najboljem sistemu za Srbiju, odnosno pad podrške politici „čvrste ruke“**

Sa druge strane

- **Poverenje građana da građanskim angažmanom - učešćem u akcijama vezanim za politiku i donošenje odluka mogu da menjaju stvari, u poslednje tri godine, u proseku je čak nešto manji u odnosu na ranije godine**
- **Učešće građana u pojedinim akcijama vezanim za demokratske procese varira iz godine u godinu, a od 14 akcija koje poslednjih sedam godina sistematski pratimo, blagi trend porasta učešća nazire se tek u dve akcije – potpisivanje peticije i prisustvovanje javnom skupu / protestu.**

Znanje i zainteresovanost

Većina građana, kao i prethodnih godina, ocenjuje da o temama vezanim za politiku, politički sistem i nosioce vlasti u Srbiji, ne zna ništa ili zna malo – ali se trend porasta procenta građana koji sebe ocenjuju kao bar osrednje obavestene nastavlja i ove godine.

Procent građana koji sebe ocenjuju kao bar osrednje informisanim po različitim temama, kreće se u rasponu od 27% do 52%, dok se raspon onih koji ocenjuju da o pojedinim temama znaju dosta ili mnogo kreće između 8% i 16%. Građani ocenjuju da su najbolje informisani o politici u Srbiji (52% ocenjuje da je bar osrednje informisano), a između 45% i 48% ocenjuje sebe kao bar osrednje informisanim o još četiri teme - lokalnoj samoupravi u njihovom mestu (48%), sistemu uređenja vlasti (48%), Republičkoj Vladi (47%) i Skupštini Srbije (45%). Najmanji broj građana ocenjuje da je bar osrednje informisano o radu i funkcionisanju nevladinih organizacija (27%), a između 33% i 39% sebe ocenjuje kao bar osrednje informisanim o još pet tema - radu nezavisnih institucija (33%), programima političkih partija (34%), toku pregovora Beograda i Prištine (35%) pristupnim pregovorima sa EU (38%) i o ulozi samih poslanika (39%).

Upadljivo je da 65% građana ocenjuje da zna malo, ili ne zna ništa o toku pregovora Beograda i Prištine i da je broj građana koji se osećaju neinformisani na tu temu, u odnosu na prethodnu godinu čak porastao za četiri procentna poena. Više od 60% građana ocenjuje da zna malo, ili ne zna ništa i o pristupnim pregovorima sa EU.

Generalno gledano, građani su, kao i prethodnih godina, izrazili malo zainteresovanosti za teme vezane za politiku i rad demokratskih institucija Srbije.

Zainteresovanost varira od godine do godine, ali je poslednjih godina, uključujući i ovu, u proseku, donekle porasla u odnosu na 2013. i 2014. godinu.

Bez obzira na variranja, među temama koje sistematski pratimo, **građani stabilno pokazuju najviše interesovanja za teme vezane za opštinu u kojoj žive** (izbori za skupštinu optine i rad lokalne samouprave), a najmanje za rad i organizaciju Skupštine Srbije i programe političkih partija.

Upadljivo je da je prethodne godine zainteresovanost za tok pregovora između Beograda i Prištine bila u vrhu liste, dok je ove godine opala, sa 40% na 33%.

Angažovanost i učešće

Oko trećine građana Srbije je ove godine izrazilo uverenje da u njihovom mestu postoji neko ko brine o rešavanju njihovih problema (40% u Beogradu, 32% u Vojvodini i 29% u Centralnoj Srbiji), a većina od njih smatra da je **opština / lokalna samouprava** (68%) ta koja o tome brine, dok znatno manje navodi da su to građani koji se sami organizuju (17%), ili nevladine organizacije (15%).

Sa druge strane, **ni građani sami nisu izrazili mnogo spremnosti da se angažuju u inicijativama za rešavanje problema u njihovoj lokalnoj zajednici**. Mali procenat građana saopštio je da je učestvovao u akcijama vezanim za rešavanje problema i donošenje odluka u njihovoj lokalnoj zajednici. Tokom godina, procenat učešća varira između 7% i 13% (koliko je i ove godine), bez sistematskih pomaka.

Relativno mali procenat građana izražava i samu želju da utiče na odluke vlasti u opštini u kojoj živi, ali je u odnosu na procenat učešća u rešavanju problema, taj procenat znatno veći i pokazuje trend porasta. Želju da utiče na odluke vlasti u opštini u kojoj živi ove godine je izrazilo i 37% građana.

Još manji procenat građana izražava želju da utiče na odluke vlasti na nacionalnom nivou, ali i taj procenat u poslednje tri godine pokazuje trend sistematskog porasta (2017-23%, 2018-28%, 2019-31%).

Sa druge strane, u poređenju sa učešćem u inicijativama za rešavanje problema u lokalnoj zajednici, **veći procenat građana saopštava da je učestvovao bar u jednoj konkretnoj akciji kada one uključuju i šire inicijative i akcije vezane za politiku i donošenje odluka** (diskutovanje o politici, potpisivanje peticija, prisustvovanje javnom skupu, demonstracijama, protestu, upozoravanje medija ili policije o nekom problemu, itd.). Učešće varira kroz godine: prethodne godine, 2018, procenat građana koji su učestvovali u bar jednoj akciji smanjio se u odnosu na 2017. godinu sa 48% na 39%, ali je ove godine ponovo porastao na 47%.

Slika učešća, međutim, znatno se menja ako se kao aktivnost izuzme diskutovanje o politici sa drugim ljudima. Diskutovanje o politici sa drugim ljudima je akcija u kojoj građani najviše učestvuju. **Bez diskutovanja o politici, u bar jednoj akciji, ove godine je učestvovalo 33% građana, što je najveći procenat učešća od kako ga pratimo ovim istraživanjem.**

Pored diskutovanja o politici, kao i ranijih godina, jedina akcija u kojoj učestvuje nešto uočljiviji procenat građana je potpisivanje peticije. Učešće u ovoj akciji, uprkos variranjima iz godine u godinu, počinje da pokazuje blagi trend porasta.

Ove godine blago je **porastao i procenat građana koji su saopštili da su prisustvovali javnom skupu / protestu**, sa 7% na 10%.

Poverenje u efikasnost građanskog angažovanja i spremnost na učešće

Mali procenat građana načelno veruje da obični ljudi svojim angažovanjem mogu da utiču na odluke vlasti i menjaju stvari kojima nisu zadovoljni; taj procenat je relativno stabilan kroz svih sedam godina praćenja: 19% veruje da građani svojim angažovanjem mogu da menjaju stvari u svojoj lokalnoj zajednici, a 14% na nivou države u celini.

Sa druge strane, u poređenju sa ovim načelnim uverenjem u efikasnost građanskog angažovanja, **nešto veći procenat građana ocenjuje da pojedinim, konkretnim akcijama mogu da utiču na promene stvari. U poslednje tri godine, međutim, i to poverenje je niže nego ranijih godina.**

Posle porasta poverenja u efikasnost građanskih akcija 2014. u odnosu na 2013. godinu, od 2014. godine poverenje u efikasnost građanskog angažmana pokazuje trend pada, sa posebno upadljivim padom 2017. godine. I ove godine, poverenje u efikasnost većine akcija (sa izuzetkom glasanja na izborima) i dalje ostaje niže nego u godinama pre 2017. godine.

- Nešto više od trećine (34%) veruje da građani mogu da utiču na promene skretanjem pažnje medija na probleme građana
- Približno svaki peti građanin veruje da se stvari mogu menjati učešćem u demonstracijama i protestima građana, a isto toliko da se stvari mogu menjati učešćem u organizovanim pritiscima na parlament (kao što su potpisivanje peticije i učešće u javnoj raspravi)

- Svaki peti veruje da na promene stvari može da se utiče povezivanjem sa nevladinim organizacijama, a 17% organizovanim akcijama putem interneta
- Samo 12% veruje da se stvari mogu menjati kontaktiranjem poslanika u skupštini

Kao i prethodnih godina, **građani najviše veruju da na promene stvari u državi mogu da utiču glasanjem na lokalnim izborima i republičkim izborima, i ti procenti u poslednje tri godine pokazuju blagi trend porasta.** Da se stvari mogu menjati glasanjem na republički izborima, ove godine veruje 44%, a da se stvari mogu menjati glasanjem na lokalnim izborima, 47% građana.

Građani su, kao i prethodnih godina, **izrazili nešto veću spremnost za učešće u inicijativama za promene stvari, nego što su izrazili poverenje da građanske akcije mogu dovesti do promena.**

Najveću spremnost za učešće građani pokazuju u pogledu potpisivanja peticije. Spremnost na potpisivanje peticije uživo (na papiru) dosledno izražava više od polovine građana, a blizu 40% spremnost na potpisivanje peticije putem interneta.

Sa druge strane, u poslednje tri godine (2017. - 2019.), u odnosu na ranije četiri (2013. – 2016.), uočljiv je pad spremnosti građana **da se pridruže javnom protestu** (sa oko trećine ranijih godina, na 26% u poslednje tri godine) i **da se obrate svom odborniku ili poslaniku** (sa oko trećine ranijih godina na 22% 2017. i 26% dve poslednje godine). I spremnost na **obraćanje nekoj nevladinoj organizaciji je u proseku nešto manja u poslednje tri godine u pređenju sa ranije četiri, ali se u poslednje tri godine istovremeno uočava blagi trend porasta ove spremnosti** (sa 15% i 17% u dve prethodne godine, na 20% ove godine).

Najzad, u toku proteklih sedam godina posmatranja, uprkos često izraženom nepoverenju da građanska participacija može da menja stvari, **podrška demokratiji kao najboljem političkom sistemu za našu zemlju je porasla, dok je podrška stavu da nas samo "čvrsta ruka" može izvući iz krize opala.** Pre dve godine (2017.) demokratiju kao najbolji sistem prvi put je podržalo više od polovine građana i prvi put je veći procenat građana podržao demokratiju, nego što se saglasilo sa uverenjem da nas iz krize može izvući samo politika "čvrste ruke". Ove godine, 55% građana složilo se da je demokratija najbolji politički sistem za Srbiju, a 44% da nas iz krize može izvući samo politika "čvrste ruke".

Poverenje u Skupštinu i Vladu Srbije i stavovi prema "preletačima" i bojkotu rada Skupštine

Poverenje da poslanici u skupštini zastupaju interese građana je generalno veoma nisko, a u odnosu na 2016. godinu, bar u nekim aspektima pokazuje tendenciju daljeg opadanja:

- Samo 14% smatra da poslanici zastupaju interese običnih građana (2016. godine 18%)
- Samo 18%, smatra da Skupština Srbije efikasno nadzire rad vlade vodeći računa da vlada vodi politiku na dobro svih građana (2016. godine 24%)
- Samo 11% smatra da su poslanici dostupni građanima koji žele da ih kontaktiraju (2016. godine 18%)
- 65% građana smatra da poslanici više brinu o interesima svojih političkih stranaka nego o interesima građana (2016. godine 59%),

Pored toga (pitanja koja smo prvi put postavili ove godine) **67% smatra da poslanici više vremena troše na obračun sa političkim protivnicima nego na posao koji treba da rade** (npr. donošenje zakona), **a 56% smatra da poslanici svojim ponašanjem narušavaju ugled Skupštine.**

Građani su zadovoljniji radom Vlade Srbije, nego Skupštine. Iako je u oba sučaja više nezadovoljnih nego zadovoljnih, razlika u procentu nezadovoljnih i zadovoljnih je znatno manja u slučaju Vlade (38% nezadovoljnih i 30% zadovoljnih) nego u slučaju Skupštine (42% nezadovoljnih i 22% zadovoljnih).

Ove godine građane smo pitali i za njihove stavove prema „preletačima“ (pojavi prelazaka iz jedne političke stranke u drugu) i stavove prema bojkotu rada Skupštine od strane dela poslanika opozicije.

Velika većina građana veruje da je pojava „preletanja“ bar donekle rasprostranjena kako među poslanicima u Skupštini Srbije (81%), tako i među odbornicima u lokalnoj skupštini njihove opštine (76%).

Velika većina građana smatra da je **prelazak iz stranke u stranku prvenstveno motivisan ličnim interesom**, a da pojava „preletača“ **utiče kako na rad Skupštine Srbije i lokalne skupštine njihove opštine, tako i na njihovo sopstveno poverenje u političke stranke i izbor stranke za koju će glasati.**

Tek nešto više od polovine građana (55%) znalo je da deo poslanika iz opozicije bojkotuje rad Republičke Skupštine. Među onima koji su znali da je bojkot u toku, svaki četvrti do peti smatra da je bojkot bio dobra odluka i postigao uspeh, ali se većina (53%) slaže da je, bez obzira na sve, vreme da se bojkot prekine.

Izbori – percepcija izbornih nepravilnosti i poverenje u izborni proces

Velika većina građana, 72%, smatra da je na izborima u poslednjih nekoliko godina bilo nepravilnosti, ali su podeljeni u mišljenju njihovog uticaja na rezultate izbora:

- 40%, smatra da su nepravilnosti ozbiljno ugrozile rezultate bar nekih izbora (20%) ili čak svih izbora (20%)
- 32% smatra da su to bile manje i povremene nepravilnosti koje nisu ugrozile rezultate izbora

Među onima koji smatraju da je bilo nepravilnosti, bez obzira na stav da li su uticale na rezultate izbora, većina veruje da se često, ako ne i redovno, dešavalo:

- da neke stranke i kandidati koriste državne resurse za sopstvenu promociju, 60% (43% u ukupnoj populaciji)
- da stranke kandidati nisu imali jednak pristup medijima, 56% (40% u ukupnoj populaciji)
- da su neke stranke i kandidati, odnosno njihovi izborni štabovi, vršili pritisak na birače da gasaju za njih, 53% (38% u ukupnoj populaciji)

Velika većina građana sopštila je da je uoči prethodnih izbora dobijala zvanični poziv za glasanje (89%), a **14% saopštilo je da su među pozivima za glasanje na svojoj adresi dobijali i pozive bilo za nepoznata ili preminula lica.**

Upadljivo je da **tek blizu polovine građana zna da može da se glasa i bez poziva za glasanje.**

Među građanima nema mnogo saglasnosti u pogledu jednog, najvažnijeg uslova za unapređenje izbornog procesa. Saglasnost je ipak veća u izboru tri najvažnija uslova. Oko trećine građana kao tri najvažnija uslova za unapređenje izbornog procesa navodi:

- **Sprečavanje kupovine glasova (33%)**
- **Sprečavanje pritiska na glasače (32%)**
- **Zabrana kandidatima da zloupotrebljavaju državne funkcije u kampanji (30%)**

Svaki četvrti građanin među tri najvažnija uslova navodi profesionalno izveštavanje medija o svim učesnicima u izborima, dok znatno više, 40%, ocenjuje da su mediji u Srbiji pod značajnim političkim pritiskom tako da ne postoje uslovi za slobodno i objektivno informisanje građana.

Svaki četvrti građanin, 24%, podržava bojkot izbora kao vid borbe za fer i slobodne izbore, a 46% je protiv. Sa druge strane, znatno manji procenat načelno podržava bojkot kao vid političke borbe – bojkot izbora 14%, a bojkot rada skupštine 9%.

Kao vid političke borbe **građani načelno najviše podržavaju sukobljavanje mišljenja u javnoj debati, 38%, a zatim proteste, 23%.** Čak 40% građana izjasnilo se da ne podržava ni jedan vid političke borbe van institucija.

Bez obzira na stavove prema regularnosti izbornih procesa u poslednjih nekoliko godina, **velika većina građana, 87%, smatra da je u Srbiji potrebna nezavisna kontrola regularnosti izbornog procesa.** Zanimljivo je, međutim, da kao organizaciju / instituciju koja treba da sprovodi nezavisnu kontrolu građani najčešće navode Republičku izbornu komisiju, 28%, a nešto ređe građanske i međunarodne organizacije (21% i 22%).

Korupcija – percepcija značaja korupcije i njenog uticaja na društvo i sopstveni život

Većina građana (između 57% i 89%) ocenila je da su im različiti oblici koruptivnog ponašanja (kao što su čašćavanje lekara i podmićivanje medicinskog osoblja, plaćanje policajcu da ne bi pisao kaznu, zapošljavanje preko veze, dobijanje novca ili poklona u zamenu za glas na izborima, itd....) **potpuno neprihvatljivi**. Najveći procenat građana ocenilo je da im je **potpuno neprihvatljivo dobijanje novca ili poklona u zamenu za glas na izborima (89%)**, a najmanji da im je **potpuno neprihvatljivo čašćavanje lekara za uspešno obavljenju intervenciju (57%)** i upisivanje deteta u vrtić reko veze i završavanje poslova u opštini preko poznanika (po 63%).

Većina građana, kao i prethodne godine, **87%**, smatra da je korupcija izuzetno štetna za društvo u kome žive, ali **znatno manji procenat** (između 52% i 64%) **ocenjuje da pojedini oblici korupcije izuzeteno utiču na njihov sopstveni život**.

Ipak, u donosu na prethodnu godinu, **svest o uticaju korupcije na lični život je bar donekle porasla**. Za svaki od navedenih oblika korupcije, građani su u većem procentu ocenili da ona bar donekle utiče na njihov život.

Kao i prethodne godine, građani u najvećem procentu ocenjuju da na njihov život izuzetno utiču oblici korupcije koji su najdirektnije prisutni u njihovom svakodnevnom životu - zapošljavanje preko veze u javnim preduzećima bez obzira na sposobnosti (64%) i podmićivanje u zdravstvu radi boljeg ili bržeg lečenja (61%), a manje oni oblici čiji su im mehanizmi uticaja na život građana manje jasni, kao što je prodaja javnih površina u korist investitorske gradnje (52%).

U odnosu na prethodnu godinu nije se promenio procenat građana koji su rekli da u svom okruženju znaju nekoga ko je prijavio korupciju (7%), ali su građani u nešto većem procentu saopštili spremnost da oni lično prijave slučaj korupcije, 34% (prethodne godine 28%).

Kao i prethodne godine, u pogledu prijavljivanja korupcije građani su najčešće neodlučni: 35% kaže da bi možda prijavilo - zavisno od okolnosti (38% prethodne godine), a 9% da ne zna šta bi uradilo. Približno svaki peti (21%) kaže da ne bi prijavilo korpciju (25% prethodne godine).

Među onima koji bi prijavili korupciju, kao i prethodne godine, **većina bi je prijavila policiji (52%)**, dok se među onima koji ne bi prijavili, **u odnosu na prethodnu godinu povećao procenat onih koji kao razlog navode strah od posledica (40% ove godine, a 27% prethodne)** i **korumpiranost nadležnih (39% ove godine, 24% prethodne godine)**.

GLAVNI NALAZI

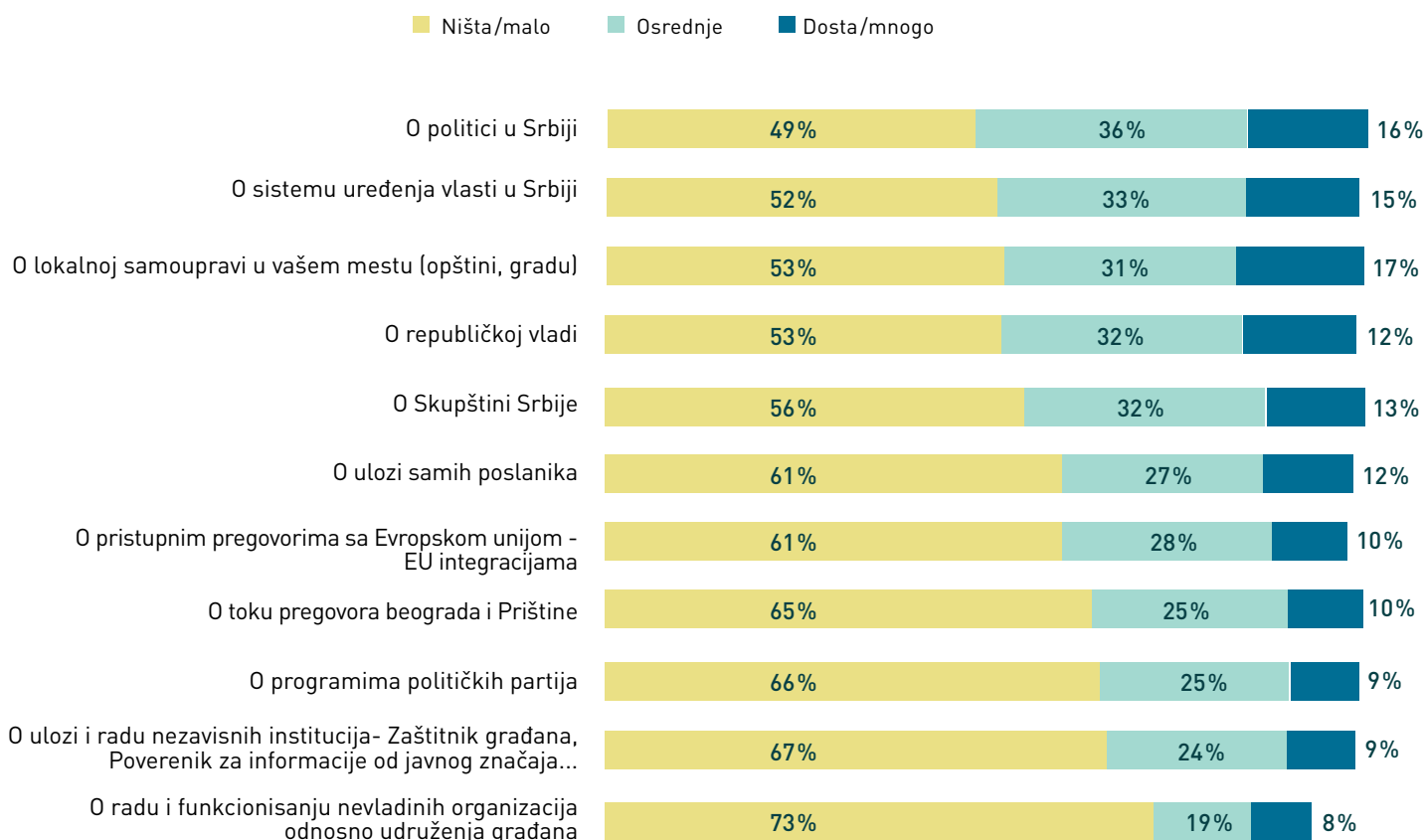
ZNANJE I ZAINTERESOVANOST ZA POLITIČKE TEME

Ocena sopstvenog znanja

Većina građana, kao i prethodnih godina, ocenjuje da o temama vezanim za politiku, politički sistem i nosioce vlasti u Srbiji, ne zna ništa ili zna malo – ali se trend porasta procenta građana koji sebe ocenjuju kao bar osrednje obavешtene nastavlja i ove godine.

Procenat građana koji su ove godine sebe ocenili kao bar osrednje informisanim po različitim temama, kreće se u rasponu od 27% do 52%, dok se raspon onih koji ocenjuju da o pojedinim temama znaju dosta ili mnogo kreće između 8% i 16%. Građani ocenjuju da su najbolje informisani o politici u Srbiji (52% ocenjuje da je bar osrednje informisano), a između 45% i 48% ocenjuje sebe kao bar osrednje informisanim o još četiri teme - lokalnoj samoupravi u njihovom mestu (48%), sistemu uređenja vlasti (48%) republičkoj vladi (47%) i Skupštini Srbije (45%). Najmanji broj građana ocenjuje da je bar osrednje informisano o radu i funkcionisanju nevladinih organizacija (27%), a između 33% i 39% sebe ocenjuje kao bar osrednje informisanim o još pet tema - radu nezavisnih institucija (33%), programima političkih partija (34%), toku pregovora Beograda i Prištine (35%) pristupnim pregovorima sa EU (38%) i o ulozi samih poslanika (39%). (Grafikon 1).

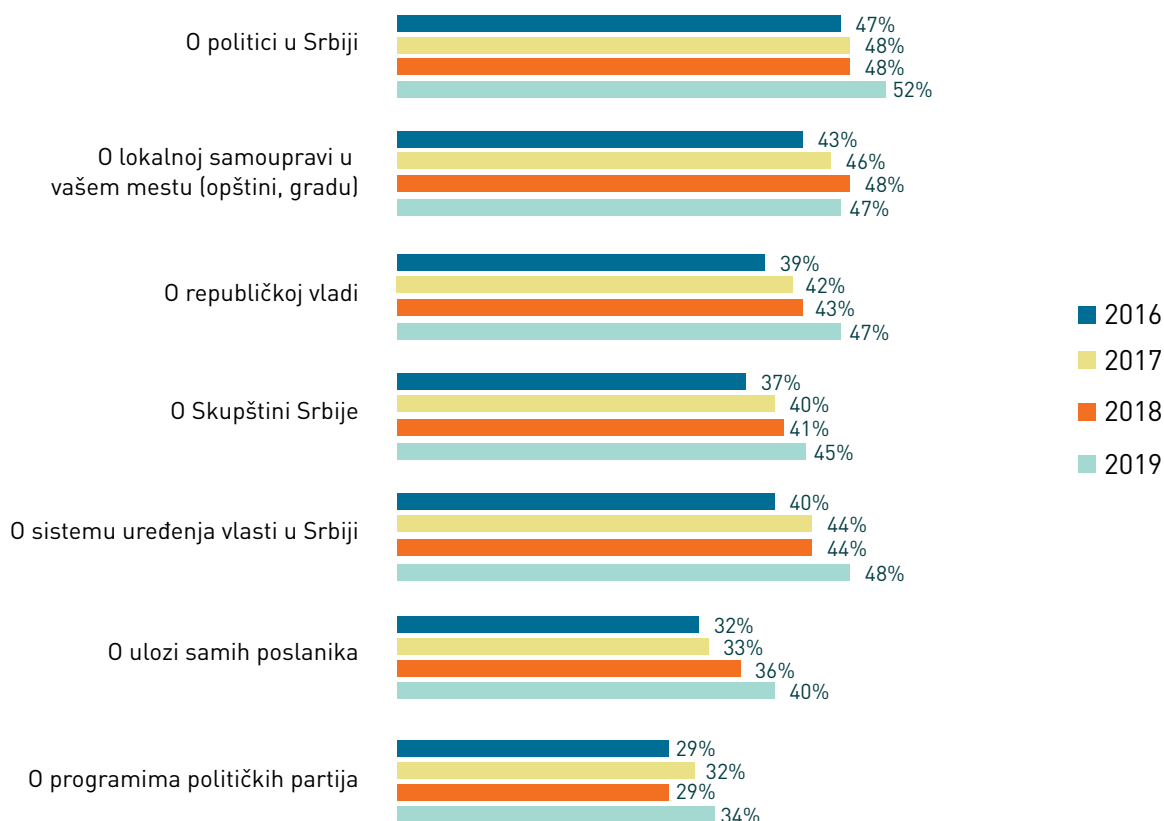
Grafikon 1: Uopšteno gledano, šta biste rekli, koliko vi zapravo znate...

Procenat građana koji sebe ocenjuje kao bar osrednje obavешtene na šest tema koje se sistematski prate i ove godine nastavlja da raste. U odnosu na 2013. godinu, broj građana koji su ove godine ocenili da su bar osrednje obavешteni, po različitim temama (sa izuzetkom programa političkih partija) porastao je između 8 i 14 procentnih poena. (Grafikon 2)

Grafikon 2: Uopšteno gledano, šta biste rekli, koliko vi zapravo znate...

% ODGOVORA "ZNAM OSREDNJE + DOSTA + MNOGO"

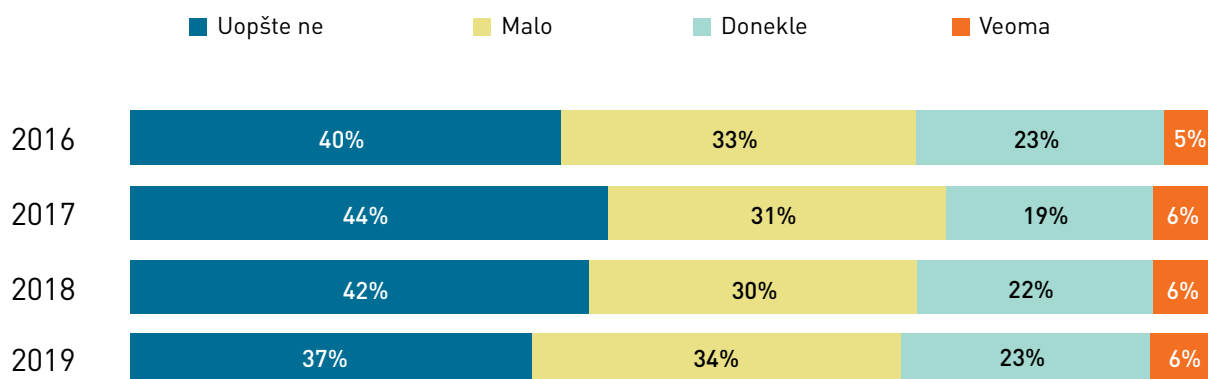

Zainteresovanost

Građani su, kao i prethodnih godina, izrazili malo zainteresovanosti za teme vezane za politiku i rad demokratskih institucija Srbije.

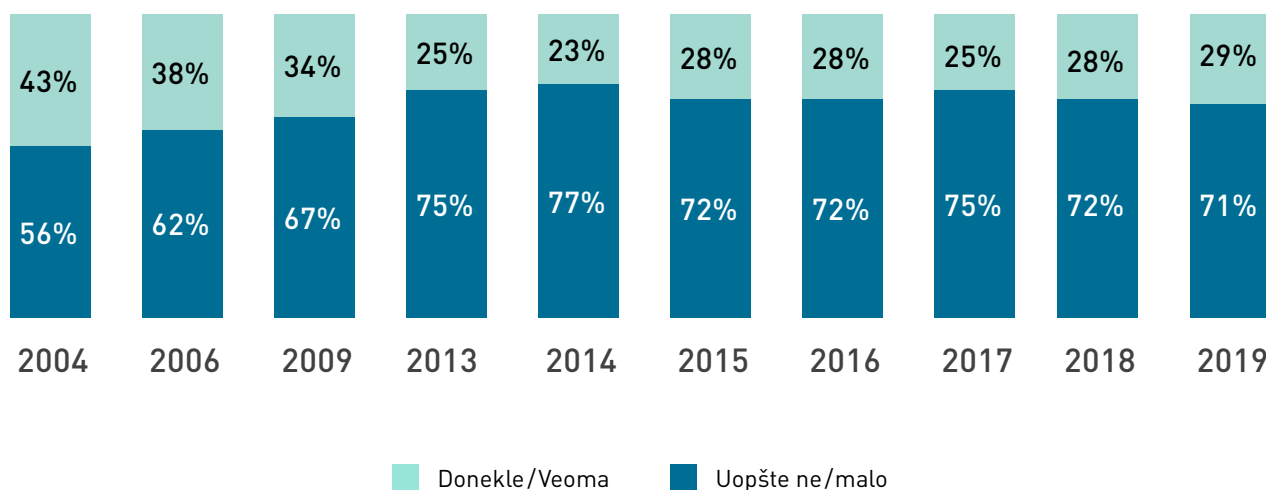
Zainteresovanost za politiku u poslednjih sedam godina varira bez sistematskih pomaka, a procenat zainteresovanih (donekle i veoma zainteresovanih) kreće se u rasponu između 23% i 29%. (Grafikon 3)

Grafikon 3: U kojoj meri ste vi lično zainteresovani za politiku?

Nezainteresovanost za politiku je u poslednjih petnaest godina upadljivo porasla. (Grafikon 4) ²

Grafikon 4: Koliko ste vi lično zainteresovani za politiku?

Sa druge strane, zainteresovanost za pojedine teme vezane za politiku i rad demokratskih institucija je poslednjih godina, u proseku, porasla u odnosu na 2013. i 2014. godinu.

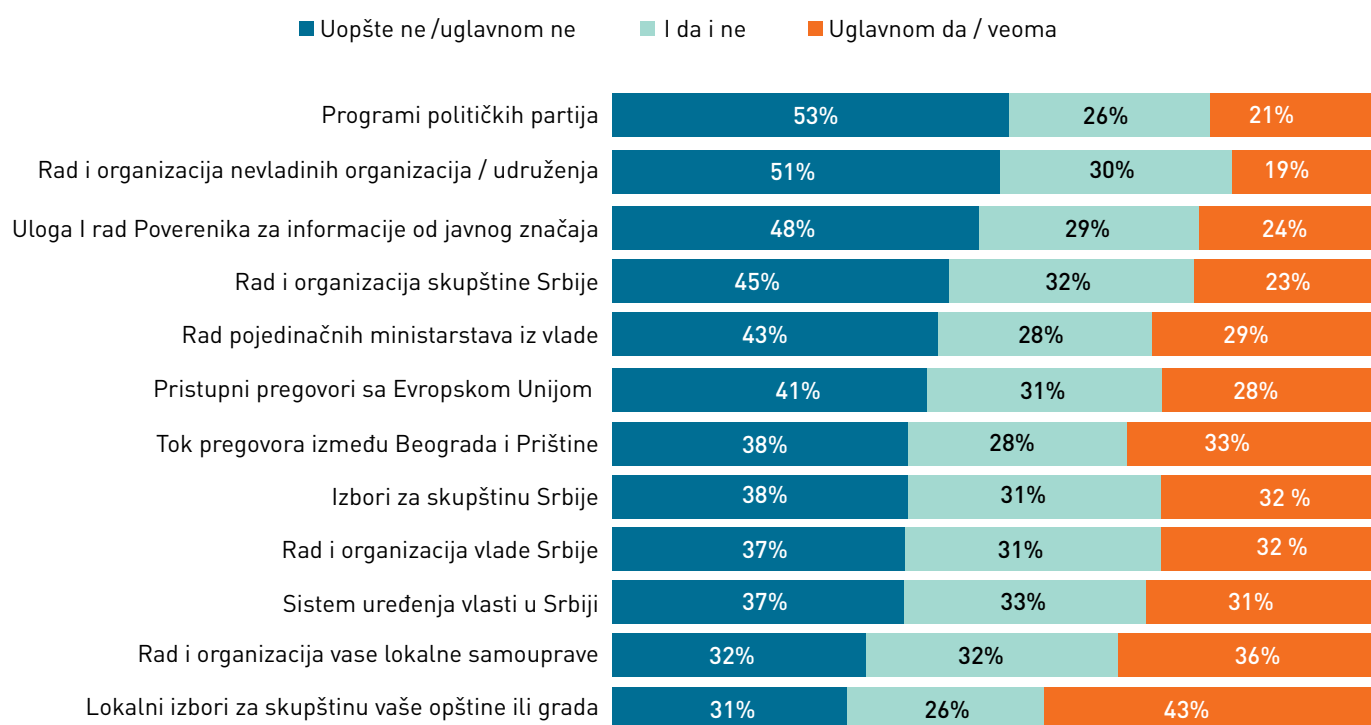
Ove godine, kao i u većini prethodnih, građani su izrazili najviše zainteresovanosti za lokalne teme – lokalne izbore (43%) i rad i organizaciju skupštine njihove opštine ili grada (36%), a najmanje za rad nevladinih organizacija (19%) i programe političkih stranaka (21%). (Grafikon 5)

Prethodne godine, zainteresovanost građana za tok pregovora između Beograda i Prištine bila je u vrhu liste, ali je ove godine opala za sedam procentnih poena – sa 40% na 33%.

Bez obzira na variranja u zainteresovanosti za pojedine teme iz godine u godinu, među temama koje sistematski pratimo, **građani stabilno pokazuju najviše interesovanja za teme vezane za opštinu / lokalnu zajednicu u kojoj žive (izbori za skupštinu optine u kojoj žive, rad lokalne samouprave), a najmanje za rad i organizacija Skupštine Srbije i programe političkih partija.** (Grafikon 6)

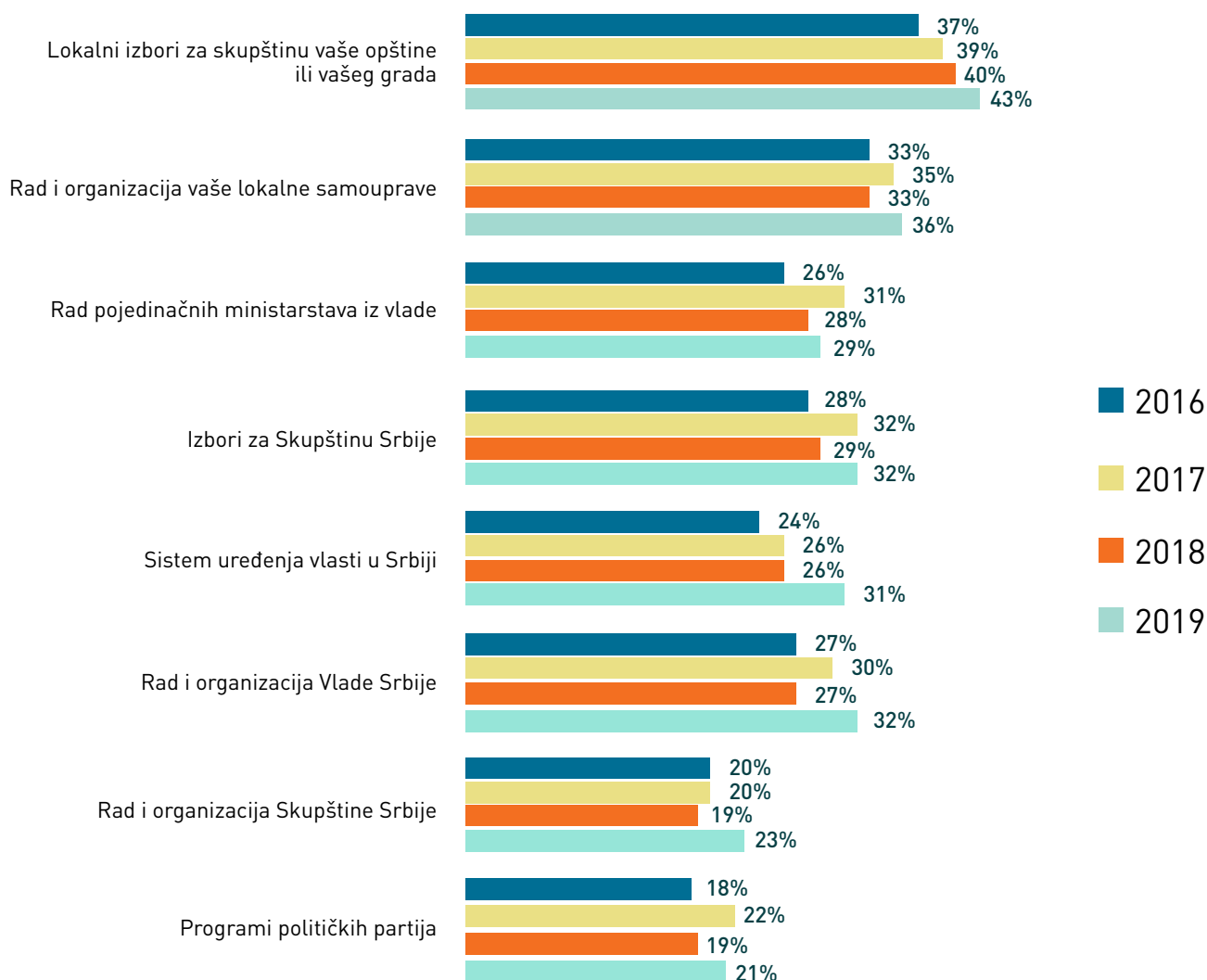
² Izvor 2004, 2006, 2009: Ipsos Strategic Marketing istraživanja javnog mnjenja za Internacionalni Republikanski Institut (IRI)

Grafikon 5: Koliko vas lično interesuju sledeće teme...

Grafikon 6: Koliko vas lično interesuju sledeće teme?

% UGLAVNOM + VEOMA ZAINTERESOVANI

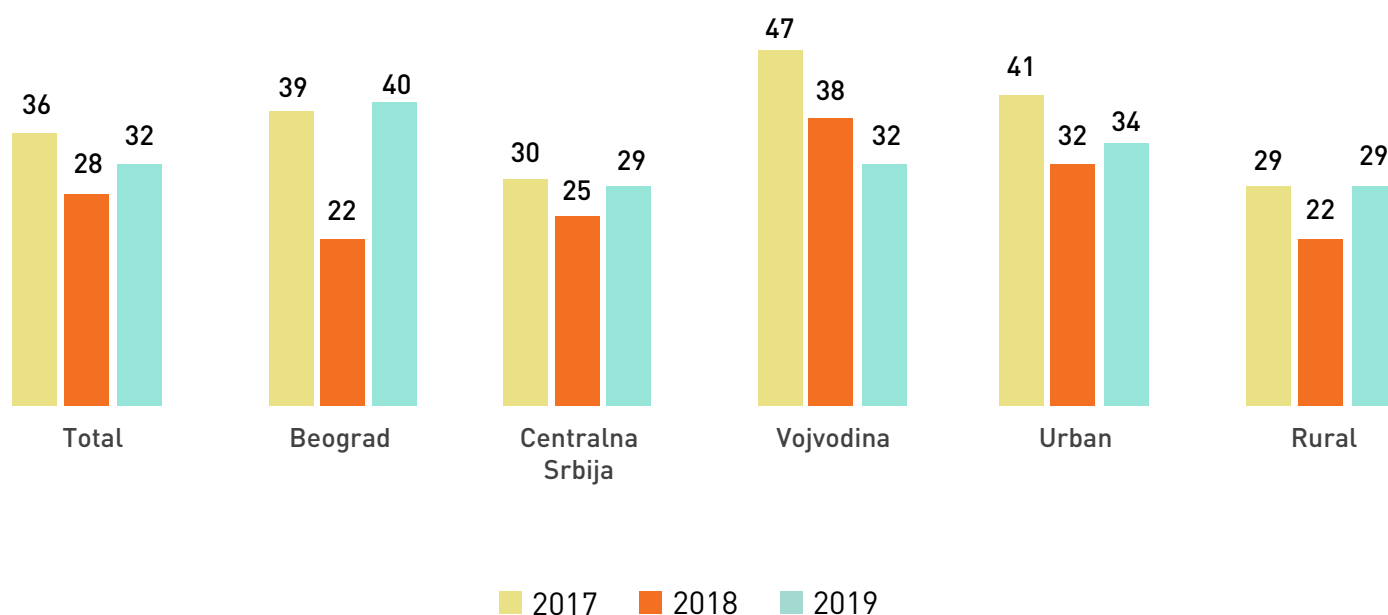
ANGAŽOVANOST I UČEŠĆE

UČEŠĆE U INICIJATIVAMA ZA REŠAVANJE PROBLEMA U LOKALNOJ ZAJEDNICI

Generalno gledano, oko trećine građana Srbije smatra da u njihovom mestu postoji neko ko brine o rešavanju njihovih problema. Ali ni građani sami nisu mnogo spremni da se angažuju u inicijativama za rešavanje problema u svojim lokalnim zajednicama

Poverenje građana da u njihovom mestu postoji neko ko brine o rešavanju njihovih problema znatno varira u poslednje tri godine od kako pratimo ovo pitanje. Dok je prethodne godine, u odnosu na 2017. godinu, procenat građana u Srbiji koji su smatrali da u njihovom mestu postoji neko ko brine o rešavanju njihovih problema, u proseku opao sa 36% na 28%, ove godine je porastao na 32%. (40% u Beogradu, 32% u Vojvodini i 29% u Centralnoj Srbiji). Najveći pad 2018. godine u odnosu na 2017. godinu, kao i porast 2019. uočen je u Beogradu³; manje variranje uočeno je u Centralnoj Srbiji, dok je u Vojvodini trend pada nastavljen i ove godine. (Grafikon 7)

Grafikon 7: Da li u vašem mestu postoji neko ko radi na rešavanju problema građana?
procenat odgovora "POSTOJI"

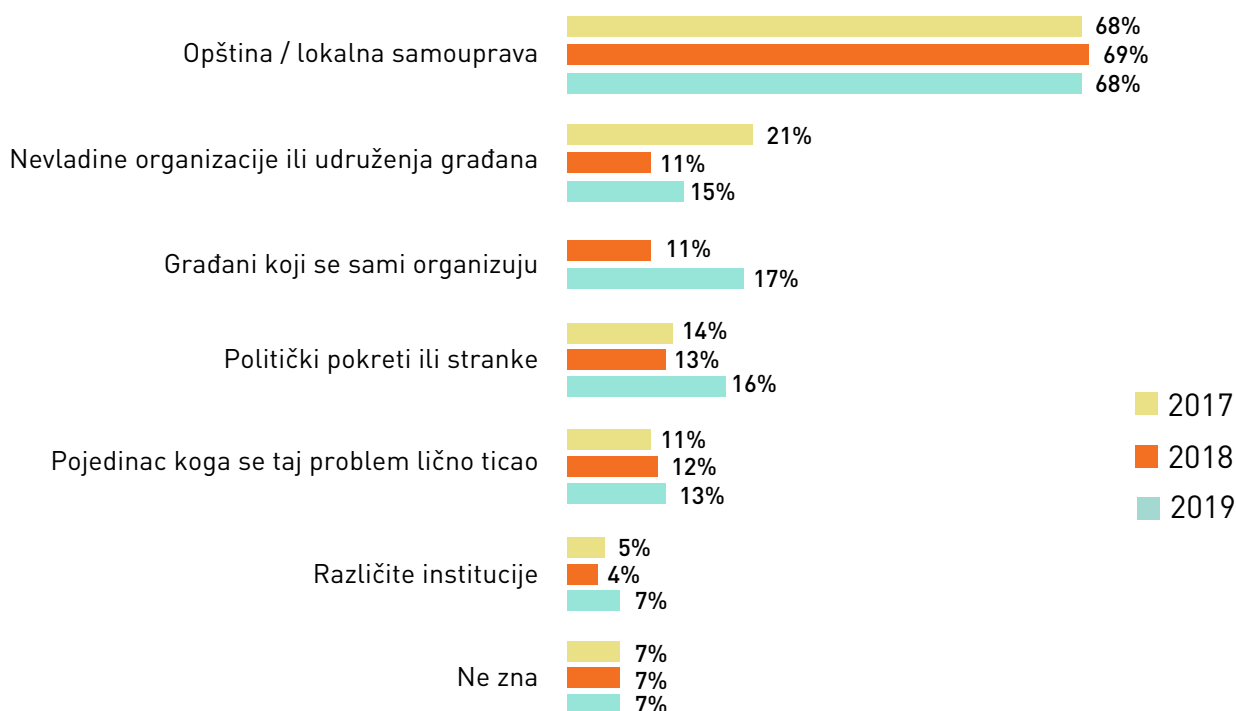

Među građanima koji smatraju da u njihovoj opštini neko brine o problemima građana, većina (68%) i ove godine navodi da je to lokalna samouprava, ali je procenat onih koji navode nevladine organizacije i građane koji se sami organizuju, u zbiru porastao sa 21% odnosno 22% prethodnih godina, na 32% ove godine*. (Grafikon 8)

3 U martu 2018. održani su izbori za Skupštinu grada Beograda, a istraživanje je obavljeno u oktobru 2018.

Grafikon 8: Ko u vašem mestu radi na rešavanju problema?

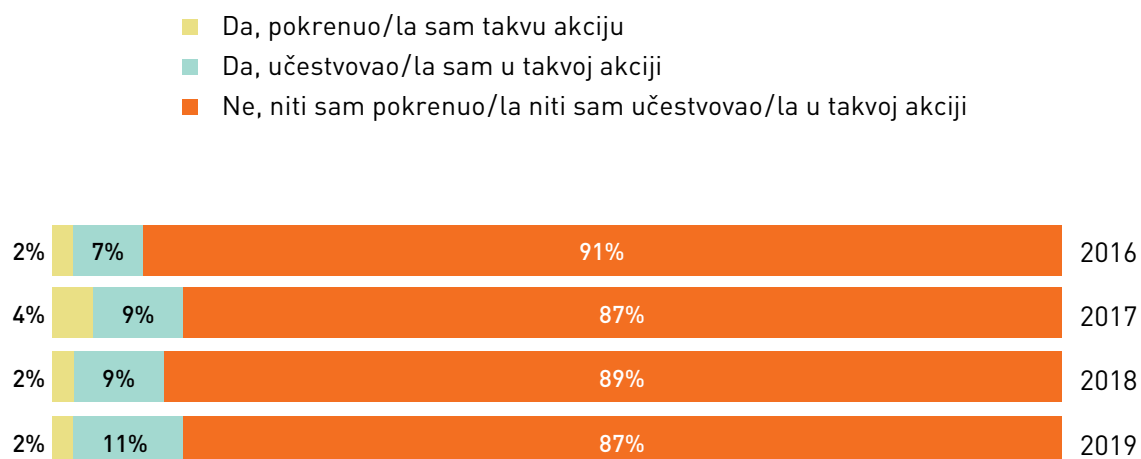
(Baza: oni koji su rekli da u njihovom mestu postoji neko ko radi na rešavanju problema građana, 2017 36%, 2018 28%)

**Napomena: 2017. godine na listi nije bila opcija „građani koji se sami organizuju“. Pošto je 2018. godine uvedena mogućnost odgovora „građani koji se sami organizuju“, procenat onih koji navode građane kao one koji rade na rešavanju problema podelio se između građanskih organizacija (OCD ili NVO) i građana koji se sami organizuju*

Sa druge strane, građani sami nisu mnogo spremni da se angažuju u inicijativama za rešavanje problema u svojim lokalnim zajednicama. U akcijama vezanim za rešavanje problema i donošenje odluka u njihovoj lokalnoj zajednici, po sopstvenom saopštenju, učestvuje mali procenat građana. **Tokom godina, procenat učešća varira između 7% i 13%, bez sistematskih pomaka.** Ove godine, 13% građana je saopštilo da su sami preduzeli ili aktivno učestvovali u bilo kakvoj akciji ili inicijativi vezanoj za rešavanje nekog problema **u njihovoj lokalnoj zajednici** (Grafikon 9)

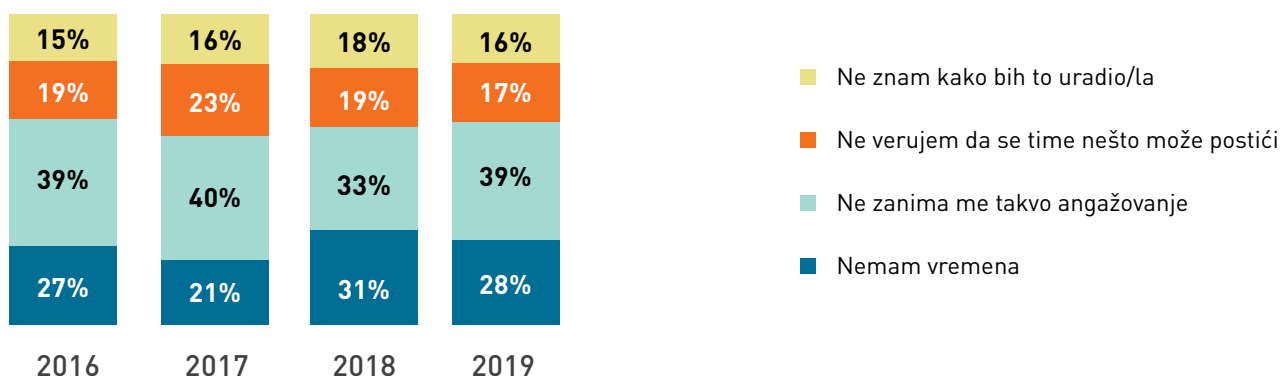
Grafikon 9: Da li ste u poslednjih godinu dana sami preduzeli ili aktivno učestvovali u bilo kakvoj akciji ili inicijativi vezanoj za rešavanje nekog problema u vašoj lokalnoj zajednici?

Kao razlog za neangažovanje **građani i ove godine najčešće navode nezainteresovanost i nedostatak vremena**. Kao i prethodnih godina, znatan procenat kao razlog za neučesće navodi i nepoverenje u efikasnost takvih akcija, kao i da ne znaju kako bi to uradili. (Grafikon 11)

Grafikon 11: Šta je glavni razlog što niste bili učesnik ili pokretač neke akcije?

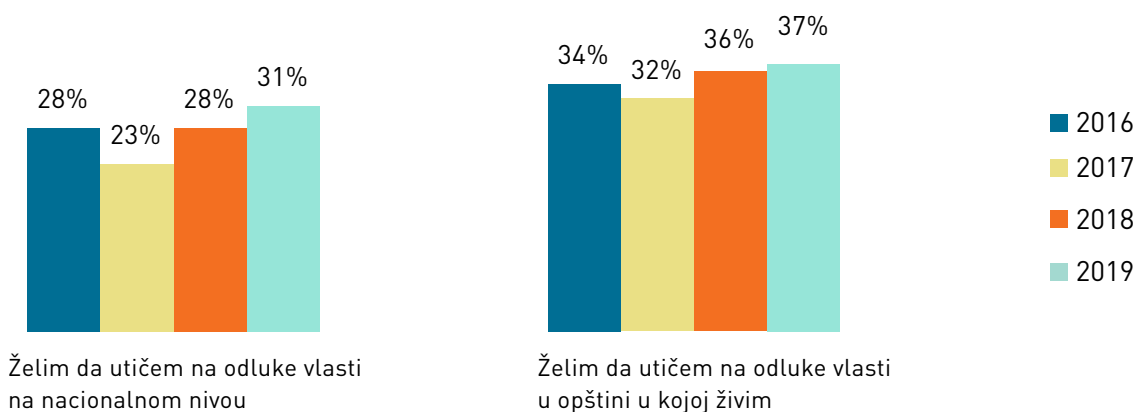
Odgovori građana koji nisu učestvovali ni u jednoj akciji

Relativno mali procenat građana izražava i samu želju da utiče na odluke vlasti u opštini u kojoj živi, ali u odnosu na procenat učešća u rešavanju problema, taj procenat je znatno veći i pokazuje trend porasta. U poslednje dve godine želju da utiče na odluke vlasti u opštini u kojoj živi izrazio je veći procenat građana nego prethodnih godina, 36% i 37% (Grafikon 12)

Manji procenat građana izražava želju da utiče na odluke vlasti na nacionalnom nivou nego na lokalnom, ali i taj procenat pokazuje trend porasta. (Grafikon 12)

Grafikon 12: Koliko građani žele da utiču na odluke vlasti
% SLAŽE SE (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

UČEŠĆE U INICIJATIVAMA VEZANIM ZA DEMOKRATSKE PROCESSE, POLITIKU I DONOŠENJE ODLUKA

U poređenju sa učešćem u inicijativama za rešavanje problema u lokalnoj zajednici, veći procenat građana saopštava da je učestvovao bar u jednoj konkretnoj akciji, kada one uključuju i šire inicijative i akcije vezana za politiku i donošenje odluka (diskutovanje o politici, potpisivanje peticija, prisustvovanje javnom skupu, demonstracijama, protestu, upoziravanje medija ili policije o nekom problemu, itd.). Učešće varira kroz godine: prethodne, 2018. godine procenat građana koji su učestvovali u bar jednoj akciji smanjio se u odnosu na 2017. godinu sa 48% na 39%, ali je ove godine ponovo porastao na 47%. (Tabela 1 i Grafikon 13)

Slika učešća, međutim, znatno se menja ako se kao aktivnost izuzme diskutovanje o politici sa drugim ljudima. Diskutovanje o politici sa drugim ljudima je akcija u kojoj građani najviše učestvuju. Bez diskutovanja o politici, u bar jednoj akciji, ove godine je učestvovalo 33% građana, što je najveći procenat učešća od kako ga pratimo ovim istraživanjem. (Tabela 1)

Tabela 1: Procenat građana koji je naveo učešće u bar jednoj aktivnosti

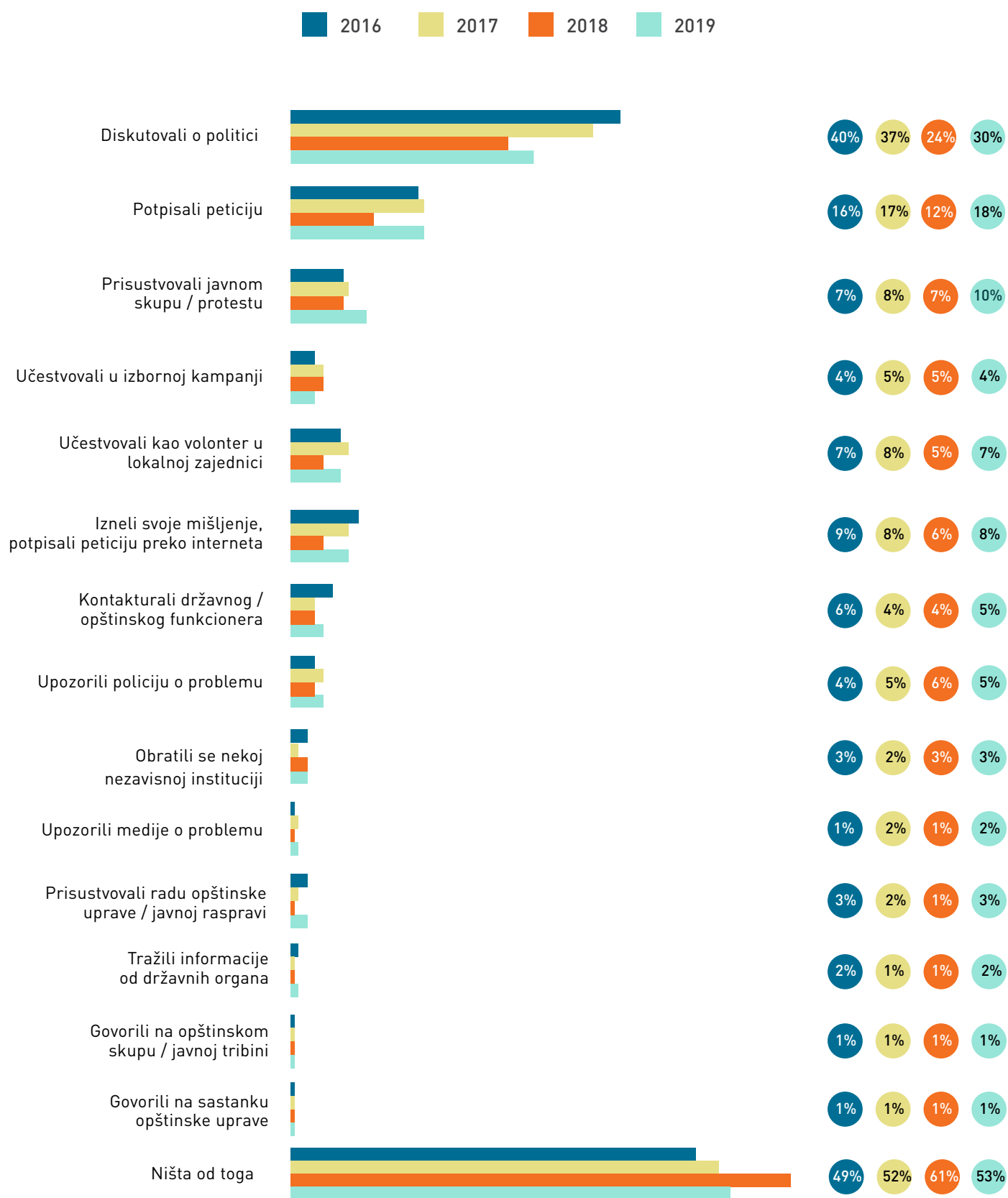
	Bez diskutovanja o politici	Sa diskutovanjem o politici
2016 ▶	29 %	51 %
2017 ▶	28 %	48 %
2018 ▶	26 %	39 %
2019 ▶	33 %	47 %

Pored diskutovanja o politici, kao i ranijih godina, jedina akcija u kojoj učestvuje nešto uočljiviji procenat građana je potpisivanje peticije. Učešće u ovoj akciji, posle pada sa 17% 2017. godine na 12% prethodne godine, ponovo je poraslo na 18%.

Ove godine blago je porastao i procenat građana koji su saopštili da su prisustvovali javnom skupu / protestu, sa 7% na 10%.

Od 14 akcija koje poslednjih sedam godina sistematski pratimo, trend porasta učešća donekle se može uočiti upravo u te dve akcije – potpisivanje peticije i prisustvovanje javnom skupu / protestu. (Grafikon 13)

Grafikon 13: Da li ste u poslednje 2 - 3 godine preduzeli neku od sledećih aktivnosti? % PREDUZELI

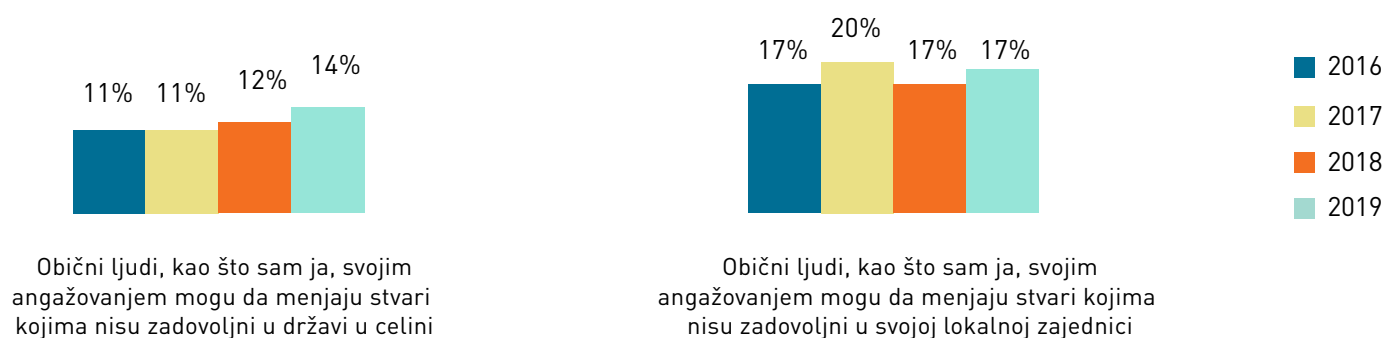

POVERENJE U EFIKASNOST GRAĐANSKOG ANGAŽOVANJA I SPREMNOST NA UČEŠĆE

POVERENJE U EFIKASNOST GRAĐANSKOG ANGAŽOVANJA

Mali procenat građana načelno veruje da obični ljudi svojim angažovanjem mogu da utiču na odluke vlasti i menjaju stvari kojima nisu zadovoljni. Uprkos povremenim naznakama porasta, taj procenat je, još uvek, relativno stabilan kroz sedam godina praćenja, kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou. I ove godine, kao i prethodnih, nešto veći procenat građana veruje da građanski angažman može da menja stvari na lokalnom nego na nacionalnom nivou: 19% veruje da građani svojim angažovanjem mogu da menjaju stvari u svojoj lokalnoj zajednici, a 14% na nivou države u celini. (Grafikon 14)

Grafikon 14: Poverenje da obični ljudi svojim angažovanjem mogu da menjaju stvari
% SLAŽE SE (UGLAVNOM U POTPUNOSTI)

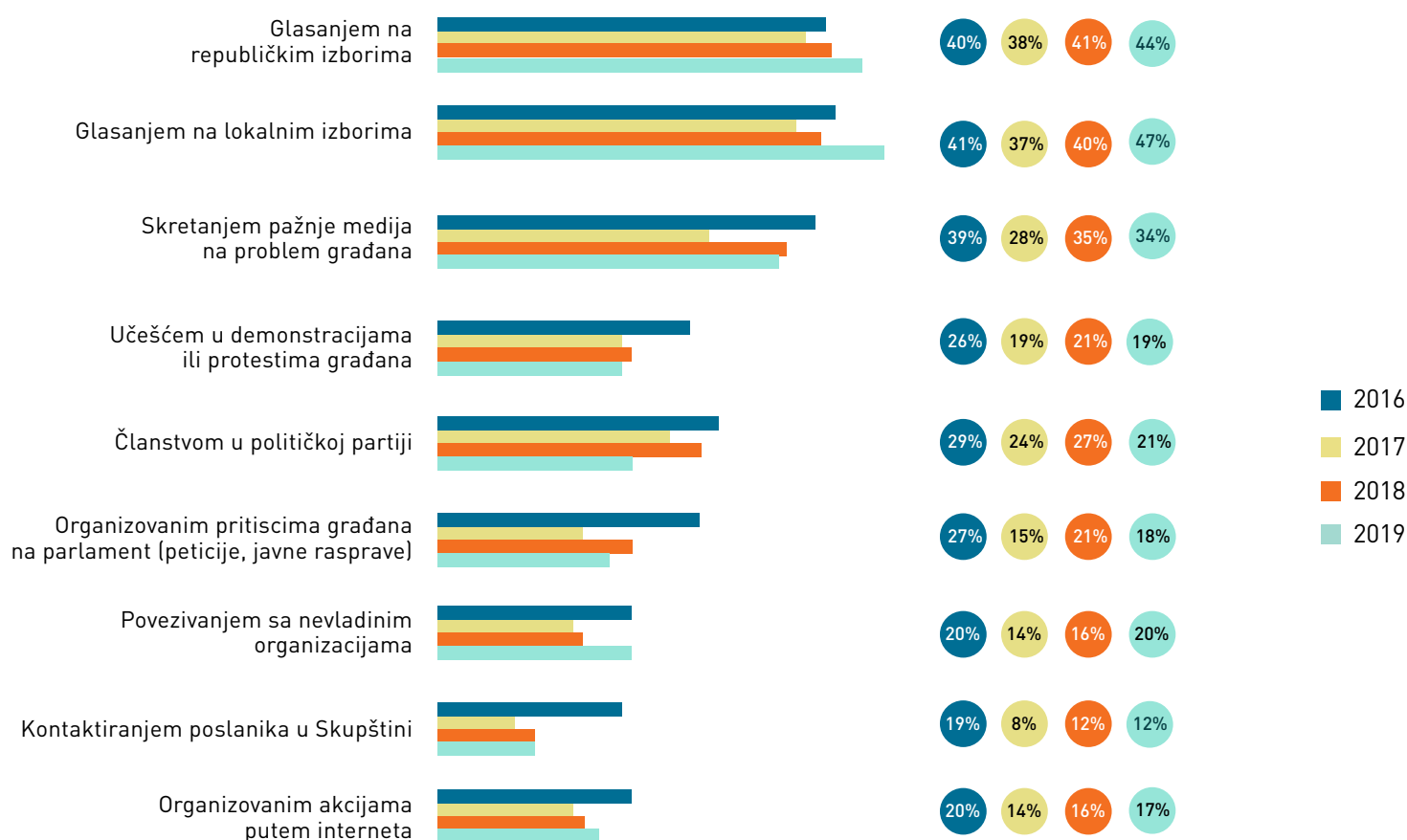

Sa druge strane, u odnosu na načelno poverenje u efikasnost građanskog angažovanja, nešto veći procenat građana ocenjuje da pojedinim, konkretnim akcijama mogu da utiču na promene stvari, ali je u poslednje tri godine i to poverenje, (sa izuzetkom glasanja na izborima), u proseku niže nego u prethodne četiri godine. (Grafikon 15)

Posle povećanja poverenja u efikasnost građanskih akcija 2014. u odnosu na 2013. godinu, od 2014. godine poverenje u efikasnost građanskog angažmana pokazuje trend pada, sa posebno upadljivim padom 2017. godine.

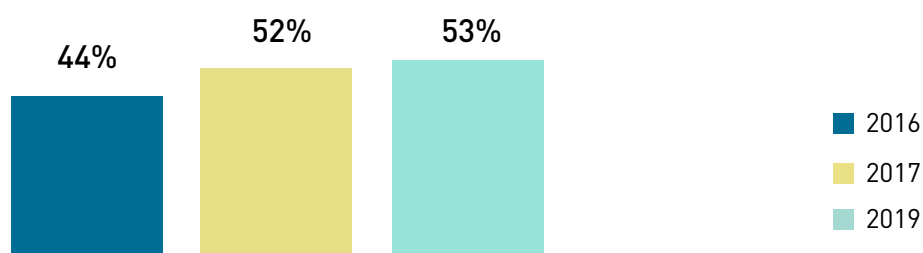
Kao i prethodnih godina, građani najviše veruju da na promene stvari mogu da utiču glasanjem na izborima, i procenat građana sa tim stavom u poslednje dve godine (posle pada 2017. godine) pokazuje blagi trend porasta: 47% veruje da se stvari mogu menjati glasanjem na lokalnim izborima, a 44% na republičkim izborima. (Grafikon 15)

Grafikon 15: Koliko svakom od sledećih akcija možete da utičete na promenu stvari za koje smatrate da ih treba menjati u našoj državi?
% MOŽE DA UTIČE NA PROMENE (PRILIČNO+ MNOGO)

Poverenje građana da povezivanjem sa nevladinim organizacijama mogu uticati na promene stvari donekle je porastao u odnosu na 2017. godinu (sa 14% na 20%), a porasao je i procenat građana koji smatra **da građani i nevladine organizacije treba zajednički da zahtevaju od vlasti da radi u interesu građana - sada to mišljenje deli više od polovine građana**⁴. (Grafikon 16).

Grafikon 16: Slaganje sa stavom da Nевladine organizacije i građani treba zajednički da zahtevaju od vlasti da radi u interesu građana
% SLAŽE SE (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

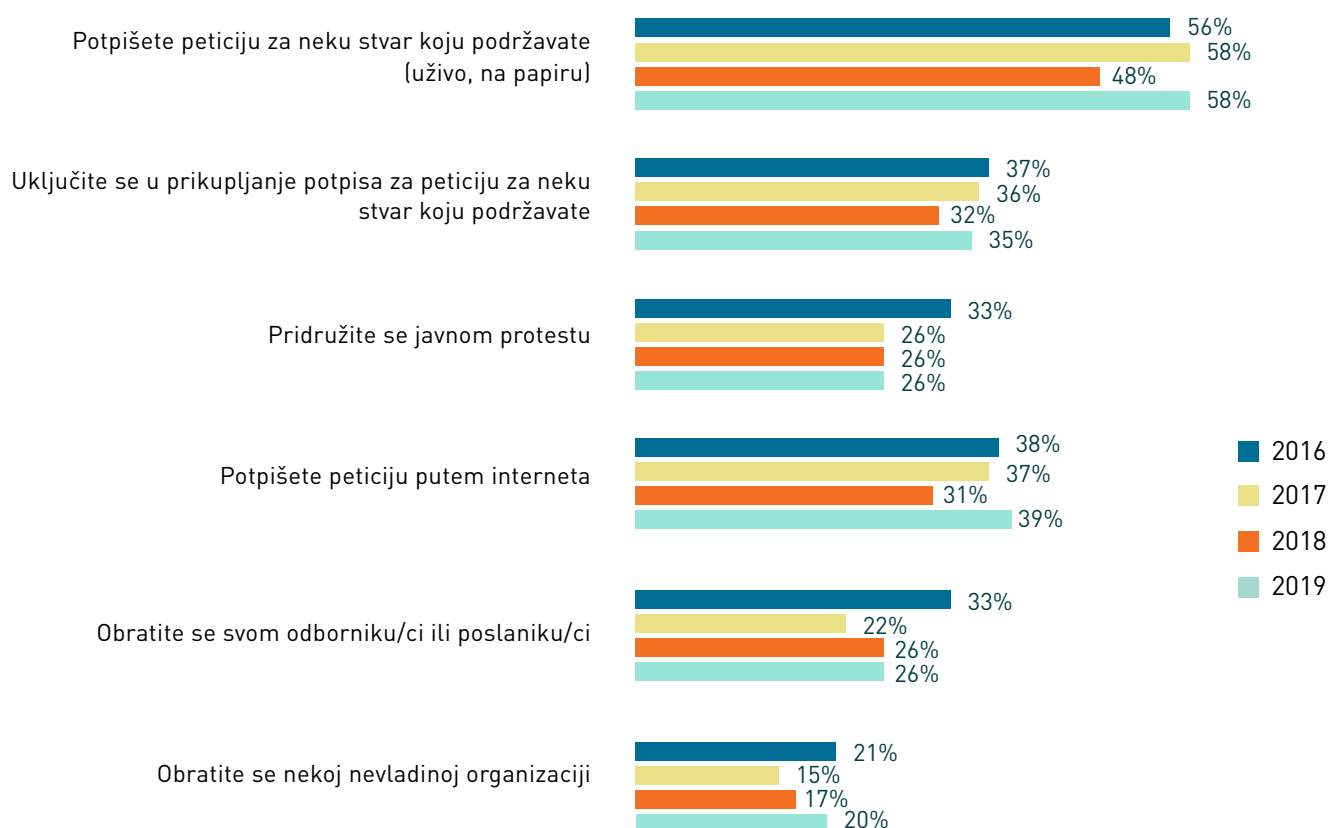
4 U istraživanju 2018 godine nije bilo postavljeno ovo pitanje

SPREMNOST ZA UČEŠĆE U INICIJATIVAMA ZA PROMENE STVARI

Građani su, kao i prethodnih godina, izrazili nešto veću spremnost za učešće u inicijativama za promene stvari, nego što su izrazili poverenje da građanske akcije mogu dovesti do promena. (Grafikon 16)

U poslednje tri godine, u odnosu na prethodne četiri, uočljiv je pad spremnosti građana da se pridruže javnom protestu (sa oko trećine ranijih godina, na 26% u poslednje tri godine) i da se obrate svom odborniku ili poslaniku. Posle upadljivoog smanjenja spremnosti građana da potpišu peticiju (bilo uživo ili putem interneta) prethodne godine, ove godine se procenat spremnih na ovu akciju ponovo povećao, i sada je približno na nivou ranijih godina (58% je spremno da potpiše peticiju uživo, a 39% preko interneta). (Grafikon 17)

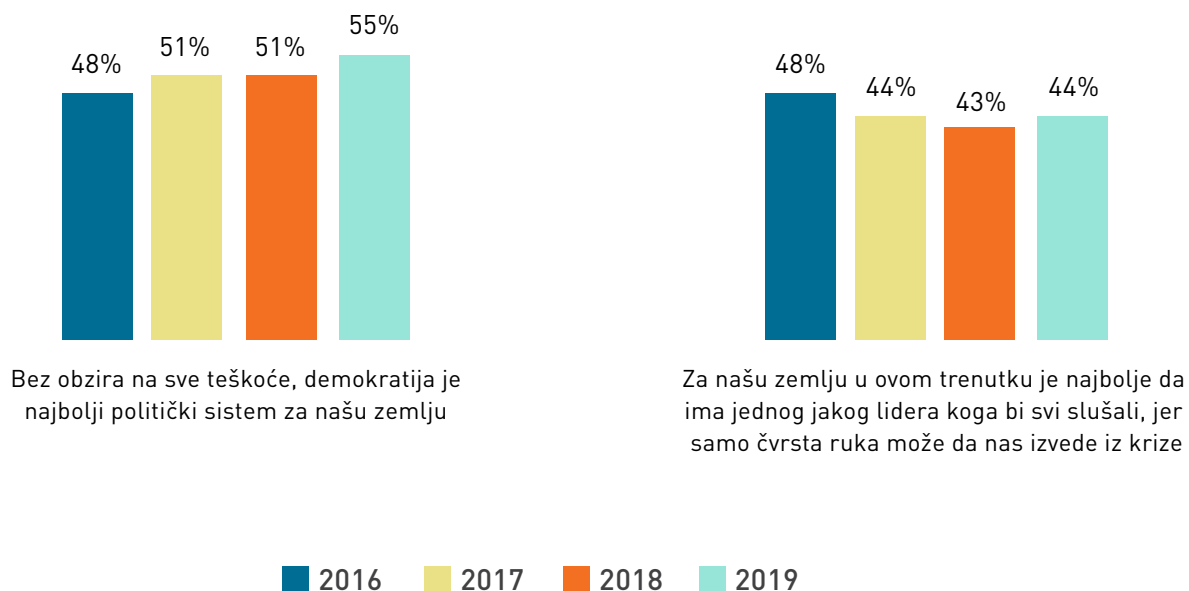
Grafikon 17: Koliko ste vi lično spremni da ...?
% SPREMNI SU (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

Dok se poverenje građana da sopstvenim angažovanjem mogu da utiču na promene u poslednje tri godine smanjilo, podrška demokratiji kao najboljem političkom sistemu za Srbiju je porasla⁵, a uverenje da nas samo politika “čvrste ruke” može izvući iz krize, opalo. Pre dve godine (2017.) demokratiju je kao najbolji sistem prvi put (od kako pratimo ovim istraživanjem), podržalo više od polovine građana, i prvi put je veći procenat građana podržao demokratiju, nego što se saglasio sa uverenjem da nas iz krize može izvući samo politika “čvrste ruke”. Ove godine, 55% građana složilo se sa stavom da je demokratija najbolji sistem za Srbiju, a 44% da samo “čvrsta ruka” može da nas izvuče iz krize. (Grafikon 18).

⁵ Izvor za 2007 godinu: Istraživanje javnog mnjenja „Potencijal za demokratiju“ 2007. Ipsos Strategic Marketing za Heinrich Bell i LDP

Grafikon 18: Podrška demokratiji i "čvrstoj ruci"? SLAŽE SE (Uglavnom + U potpunosti)

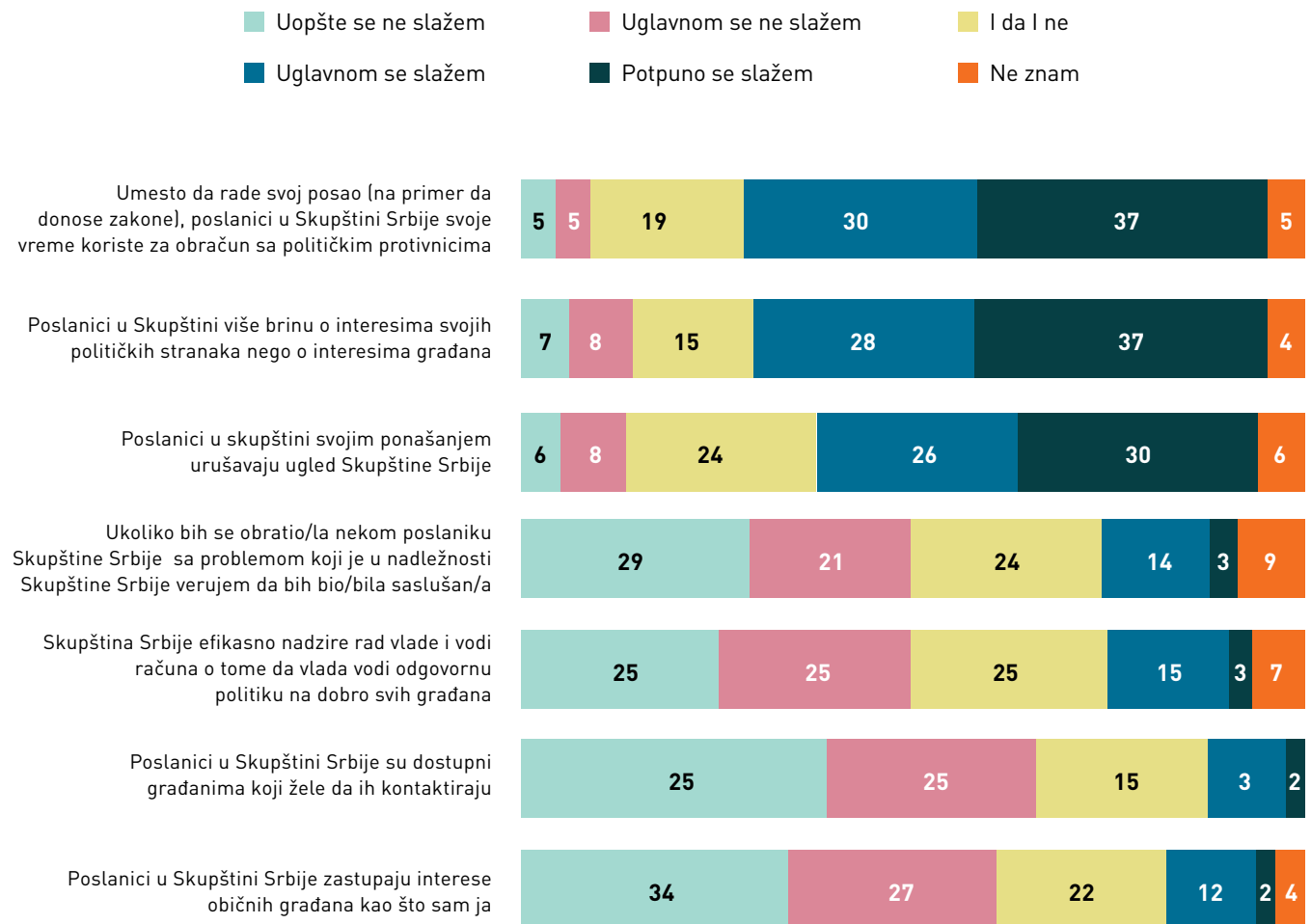

POVERENJE U SKUPŠTINU I VLADU SRBIJE I STAVOVI PREMA „PRELETAČIMA“ I BOJKOTU RADA SKUPŠTINE

ZADOVOLJSTVO RADOM SKUPŠTINE I VLADE

Poverenje da poslanici u skupštini rade svoj posao i zastupaju interese građana je generalno veoma nisko. Većina građana smatra da poslanici u Skupštini niti su usredsređeni na svoj posao, niti zastupaju interese građana, a svojim ponašanjem u Skupštini urušavaju njen ugled. (Grafikon 19)

Grafikon 19: Slaganje sa stavovima o Skupštini Srbije u sadašnjem sazivu

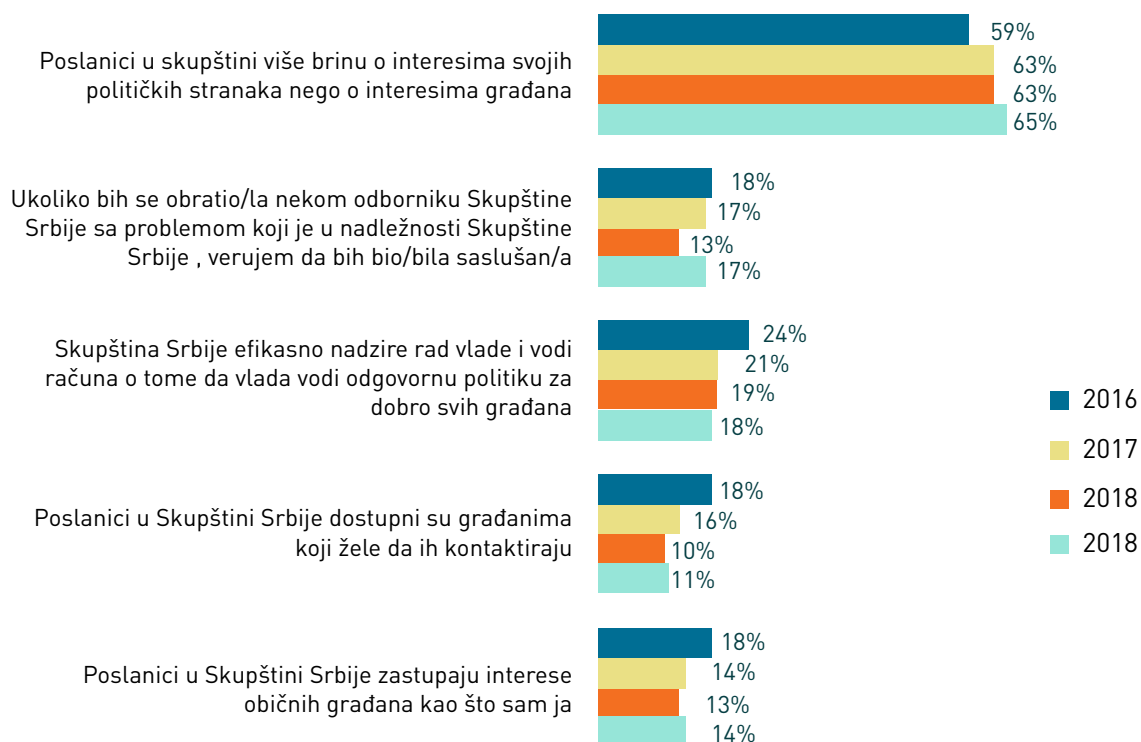

U poslednje tri godine, posle formiranja sadašnjeg saziva 2016. godine, procenat građana koji veruju da poslanici u Skupštini Srbije rade svoj posao u njihovom interesu, dalje se smanjuje:

- 65% građana smatra da poslanici više brinu o interesima svojih političkih stranaka nego o interesima građana (2016. godine 59%)
- Samo 18%, smatra da skupština efikasno nadzire rad vlade vodeći računa da vlada vodi politiku na dobro svih građana (2016. godine 24%)
- Samo 11% smatra da su poslanici dostupni građanima koji žele da ih kontaktiraju (2016. godine 18%)
- Samo 14% smatra da poslanici zastupaju interese običnih građana (2016. godine 18%)

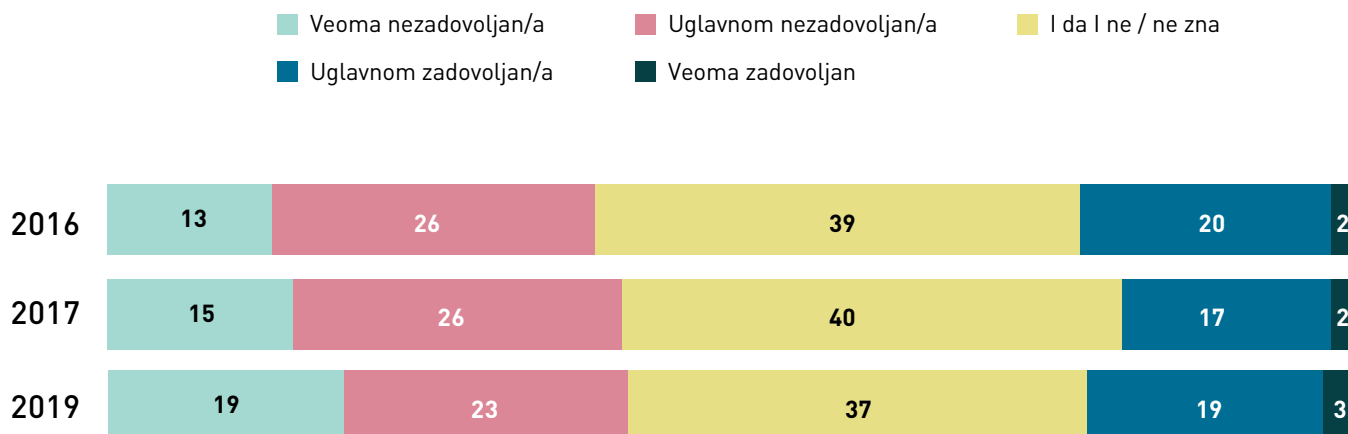
Grafikon 20: Koliko se slažete ili ne slažete sa sledećim stavovima o Skupštini Srbije u sadašnjem sazivu?

% SLAŽE SE (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

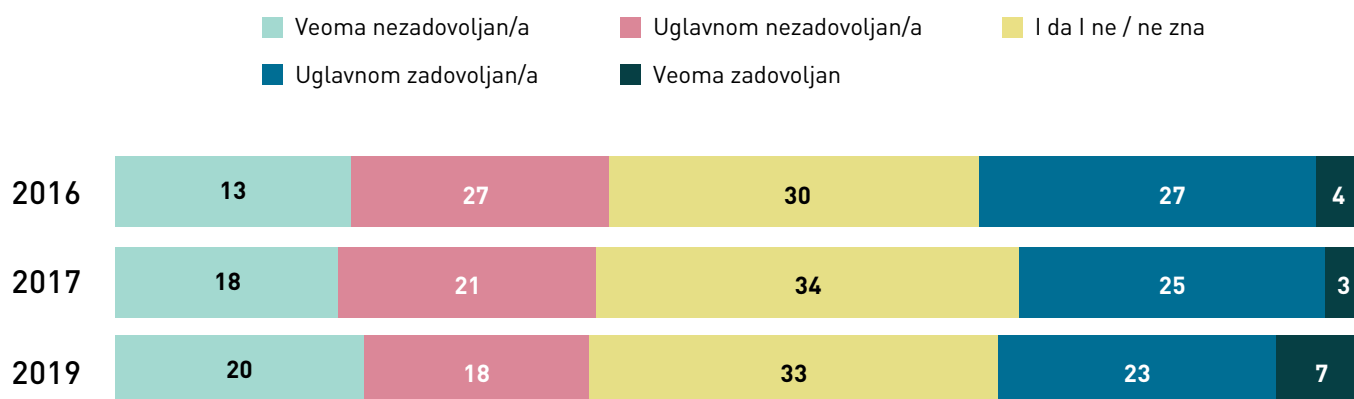

Građani su zadovoljniji radom Vlade Srbije, nego radom Skupštine. Iako je u oba sučaja više nezadovoljnih nego zadovoljnih, razlika u procentu nezadovoljnih i zadovoljnih je znatno manja u slučaju Vlade (38% nezadovoljnih i 30% zadovoljnih) nego u slučaju Skupštine (42% nezadovoljnih i 22% zadovoljnih). (Grafikoni 21 i 22).

Grafikon 21: Zadovoljstvo radom Skupštine Srbije u sadašnjem sazivu (2016 - 2019. saziv formiran u junu 2016.)

Grafikon 22: Zadovoljstvo radom Vlade Srbije u sadašnjem sazivu (2017. i 2019. na čelu sa Anom Brnabić)

STAVOVI PREMA „PRELETAČIMA“ I BOJKOTU RADA SKUPŠTINE

Ove godine građane smo pitali i za njihove stavove prema „preletačima“ (pojavi prelazaka iz jedne političke stranke u drugu) i stavove prema bojkotu rada Skupštine od strane dela poslanika opozicije.

Velika većina građana, 81%, veruje da je pojava „preletanja“ bar delimično rasprostranjena među poslanicima u Skupštini Srbije, a tek nešto manje, 76%, da je rasprostranjena među odbornicima u lokalnoj skupštini njihove opštine. (Grafikon 23).

Među građanima koji smatraju da je pojava preletanja bar delimično rasprostranjena, **velika većina, 91%, veruje da je prelazak iz stranke u stranku prvenstveno motivisan ličnim interesom.** (Grafikon 24)

Grafikon 23: Koliko je rasprostranjena pojava „preletanja“ tj. prelaska iz jedne političke stranke u neku drugu

Grafikon 24: Koje mišljenje o razlozima zbog kojih poslanici najčešće preleću iz jedne u drugu političku stranku je bliže vašem?

(Baza: Oni koji smatraju da je pojava preletanja među poslanicima bar delimično rasprostranjena, 81% ciljne populacije)

Među građanima koji smatraju da je pojava preletanja bar delimično rasprostranjena, velika većina smatra da pojava „preletača“ **utiče kako na rad Skupštine Srbije i lokalne skupštine njihove opštine, tako i na njihovo sopstveno poverenje u političke stranke i izbor stranke za koju će glasati.** (Grafikon 25)

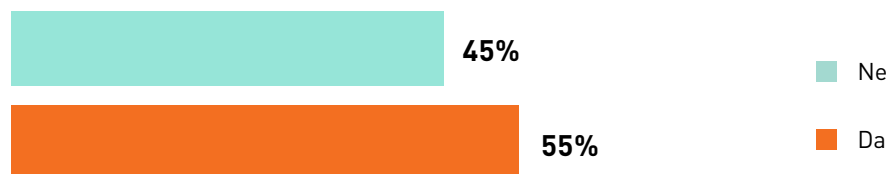
Grafikon 25: Koliko „preletači“ utiču...

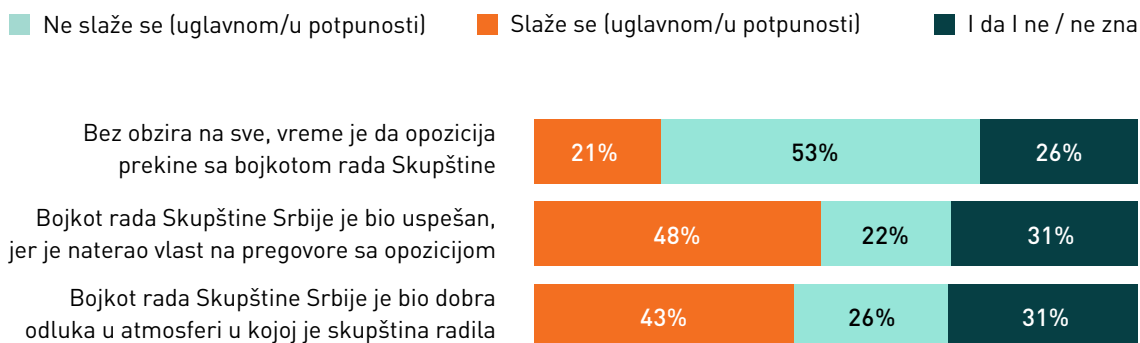
(Baza: oni koji smatraju da je pojava preletanja rasprostranjena među poslanicima, 81% ciljne populacije; za pitanje o radu lokalne skupštine, oni koji smatraju da je preletanje rasprostranjeno među odbornicima, 76% ciljne populacije)

Tek nešto više od polovine građana (55%) znalo je da deo poslanika iz opozicije bojkotuje rad Republičke Skupštine. (Grafikon 26). Među onima koji su znali da je bojkot u toku, svaki četvrti do peti smatra da je bojkot bio dobra odluka i postigao uspeh, **ali se većina (53%) slaže da je, bez obzira na sve, vreme da se bojkot prekine.** (Grafikon 27)

Grafikon 26: Da li znate da deo poslanika iz opozicije već nekoliko meseci bojkotuju rad republičke Skupštine?

Grafikon 27: Koliko se slažete ili ne slažete sa sledećim stavovima?

(Baza: oni koji znaju za bojkot rada Skupštine, 55% ciljne populacije)

IZBORI – PERCEPCIJA IZBORNIH NEPRAVILNOSTI I POVERENJE U IZBORNI PROCES

Velika većina građana, 72%, smatra da je na izborima u poslednjih nekoliko godina bilo nepravilnosti, ali su mišljenja podeljena u pogledu njihovog uticaja na rezultate izbora:

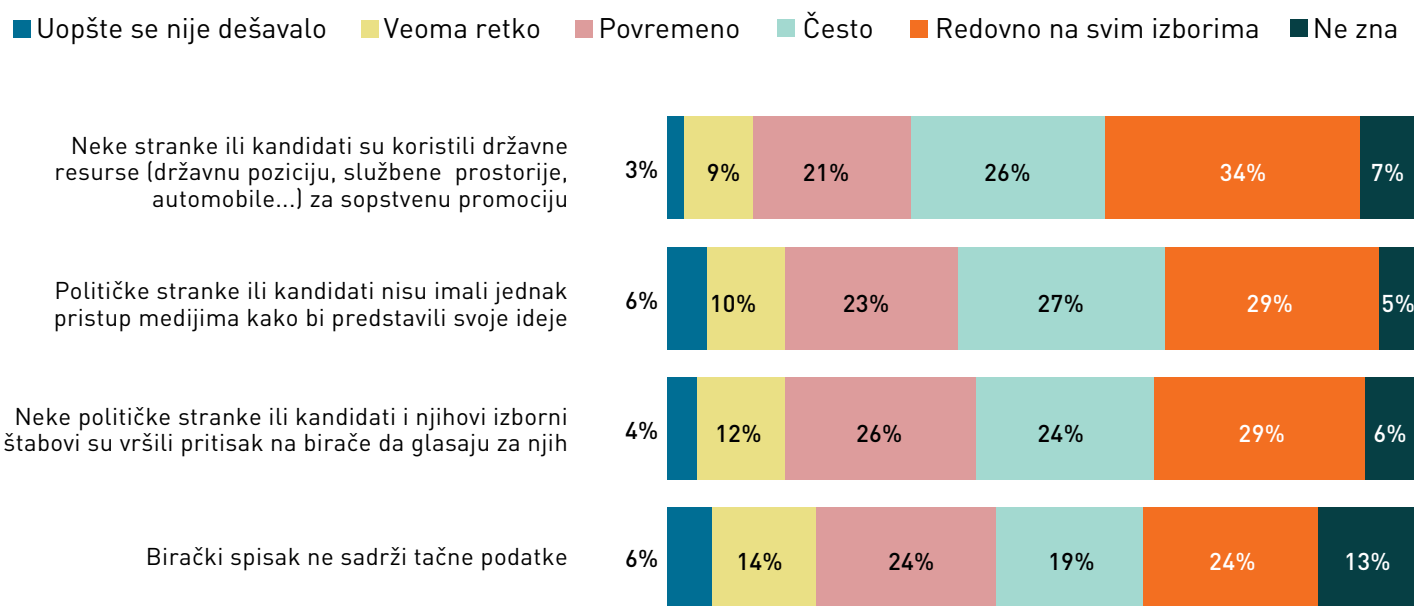
- 40%, smatra da su nepravilnosti ozbiljno ugrozile rezultate bar nekih izbora ili čak svih izbora
- 32% smatra da su to bile manje i povremene nepravilnosti koje nisu ugrozile rezultate izbora (Grafikon 28)

Grafikon 28: Generalno gledano, u kojoj meri su, po vašem mišljenju, nepravilnosti u izbornim procedurama bile prisutne u izborima u poslednjih nekoliko godina i koliko su one mogle da utiču na rezultate izbora?

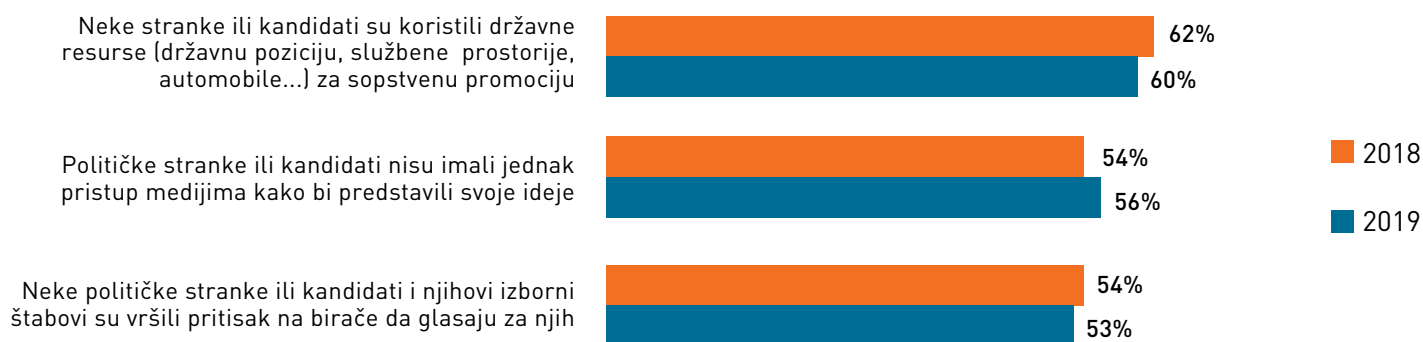
Među onima koji smatraju da je bilo nepravilnosti, bez obzira na stav da li su uticale na rezultate izbora, **većina veruje da se često, ako ne i redovno, dešavalo da neke stranke i kandidati koriste državne resurse za sopstvenu promociju**, 60%, da stranke kandidati **nisu imali jednak pristup medijima**, 56%, da su neke stranke i kandidati, odnosno njihovi izborni štabovi, **vršili pritisak na birače da gasaju za njih**, 53%. (Grafikon 29) Procenat građana sa takvim mišljenjem, nije se promenio u odnosu na prethodnu godinu. (Grafikon 30)

Grafikon 29: Ovde su navedene neke od nepravilnosti / neregularnosti koje su najčešće isticane. Molim vas da za svaku od njih kažete, koliko se po vašem mišljenju to često dešavalo na izborima u poslednjih nekoliko godina, bez obzira da li mislite ili ne

Baza: Oni koji smatraju da je na izborima u poslednjih nekoliko godina bilo nepravilnosti bez obzira da li su uticale na rezultate izbora, 72% ciljne populacije

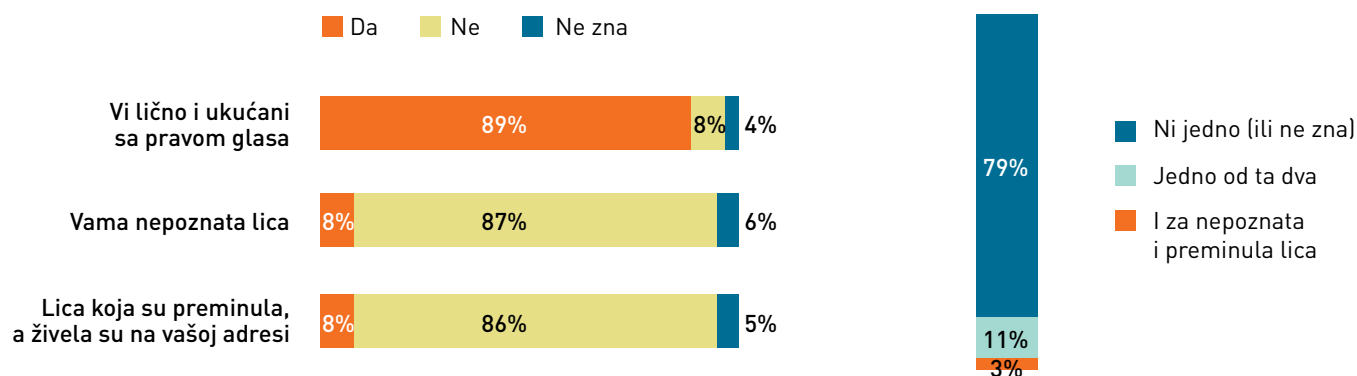
Grafikon 30: Za svaku od navedenih nepravilnosti ocenite, koliko se po vašem mišljenju to često dešavalo na izborima u poslednjih nekoliko godina, bez obzira da li mislite ili ne mislite da je to moglo da utiče na rezultate izbora % DEŠAVALO SE ČESTO + RE

Baza: Oni koji smatraju da je na izborima u poslednjih nekoliko godina bilo nepravilnosti bez obzira da li su uticale na rezultate izbora, 2018, 70% ciljne populacije, 2019, 72 %

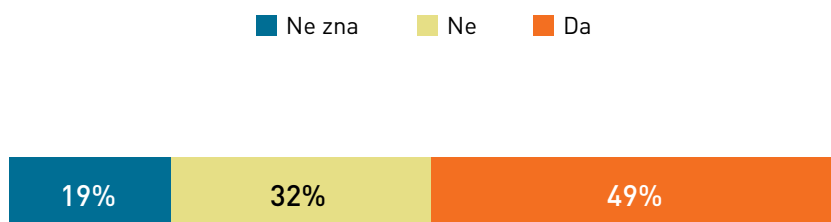
Velika većina građana sopštila je da je uoči prethodnih izbora dobijala zvanični poziv za glasanje (89%), a **14% saopštio je da su među pozivima za glasanje na svojoj adresi dobijali i pozive bilo za nepoznata ili preminula lica** (3% i za nepoznata i preminula lica, a 11% za jedno od ta dva). (Grafikon 35)

Grafikon 35: Da li ste uoči prethodnih izbora dobijali zvanični poziv za glasanje u poštanskom sandučetu na adresi na kojoj ste prijavljeni?

Upadljivo je da tek blizu polovine građana zna da može da se glasa i bez poziva za glasanje. (Grafikon 36)

Grafikon 36: Može li da se glasa bez poziva za glasanje?

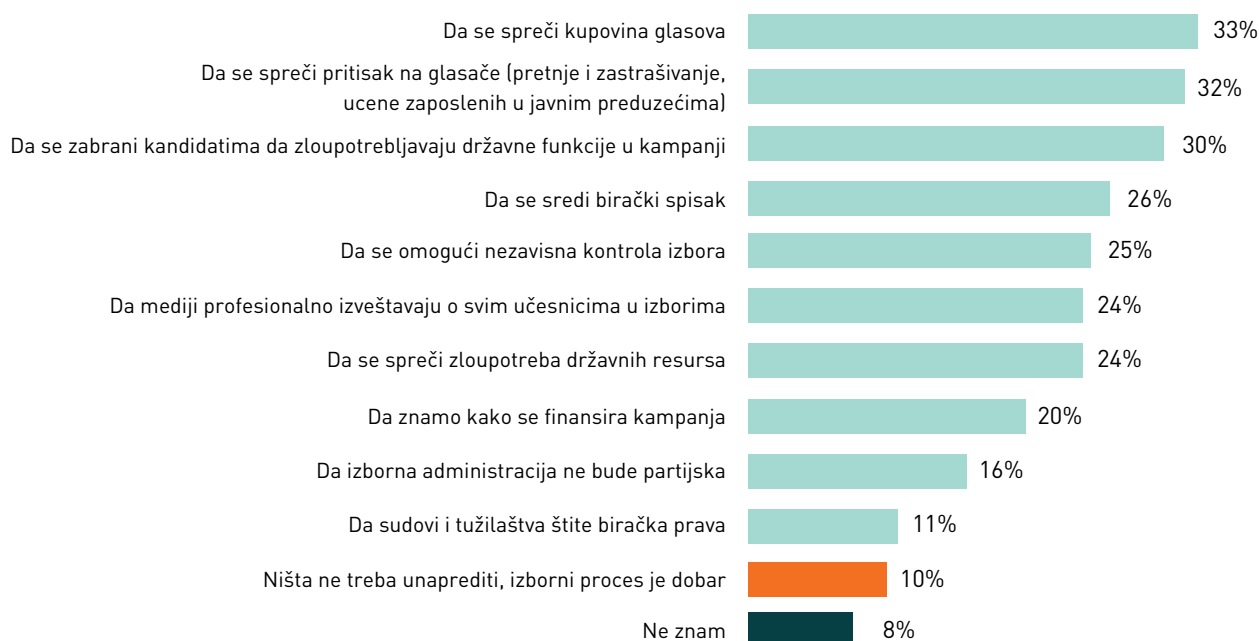
Dok se većina građana saglasila da je na izborima poslednjih godina bilo neregularnosti, među građanima nema mnogo saglasnosti u pogledu jednog, najvažnijeg uslova za unapređenje izbornog procesa. Saglasnost je ipak veća u izboru tri najvažnija uslova. Oko trećine građana kao tri najvažnija uslova za unapređenje izbornog procesa navodi (Grafikon 37):.

- Sprečavanje kupovine glasova (33%)
- Sprečavanje pritiska na glasače (32%)
- Zabrana kandidatima da zloupotrebljavaju državne funkcije u kampanji (30%)

Samo 10% građana navelo je da smatra da je izborni process dobar i da ništa ne treba unapređivati.

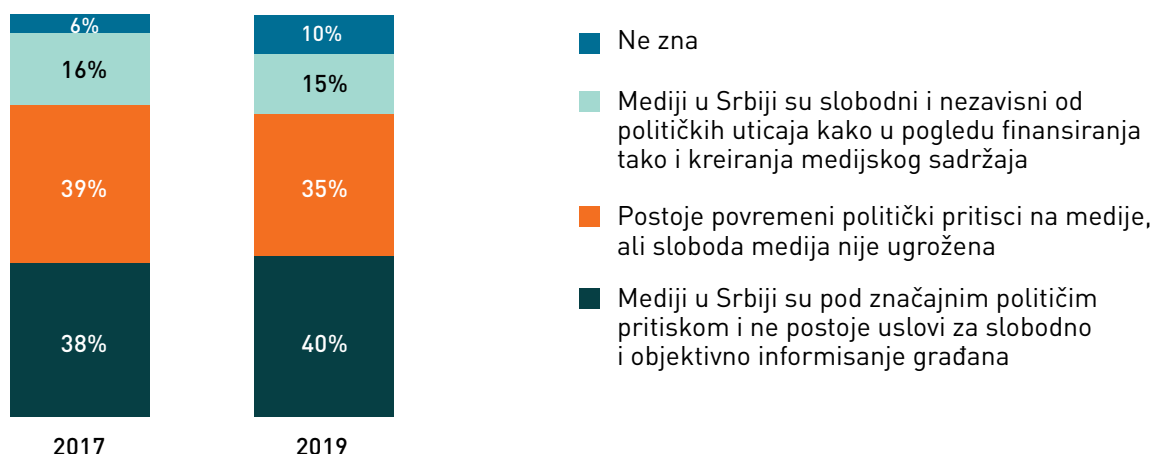
Grafikon 37: Šta treba da se unapredi u izbornom procesu? TRI NAJVAŽNIJA USLOVA

(Višestruki odgovor, procenti se ne sabiraju do 100%)

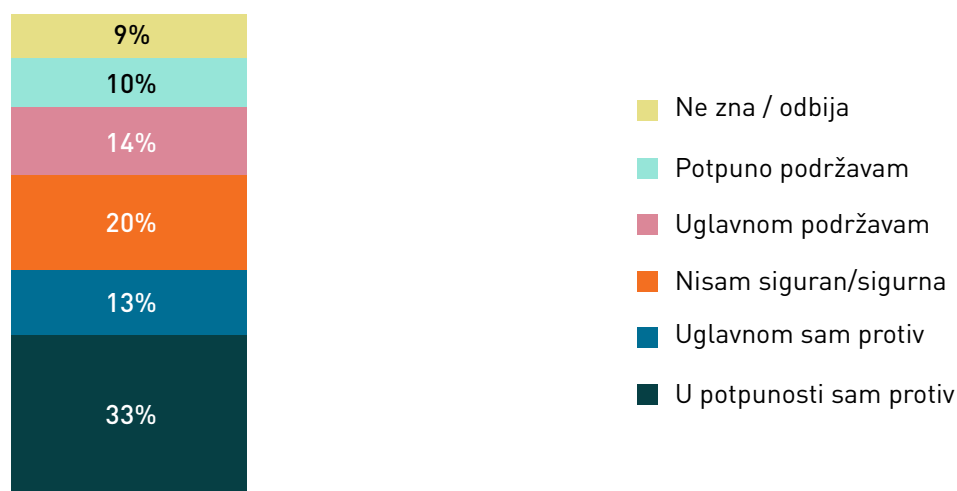

Dok svaki četvrti građanin među tri najvažnija uslova navodi profesionalno izveštavanje medija o svim učesnicima u izborima, znatno više, **40%**, ocenjuje da su mediji u Srbiji pod značajnim političkim pritiskom tako da ne postoje uslovi za slobodno i objektivno informisanje građana. Stavovi prema slobodi medijan nisu se bitnije promenili u poslednje dve godine (Grafikon 38).

Grafikon 38: Kako ocenjujete slobodu medija i kvalitet javnog informisanja tokom izbora?

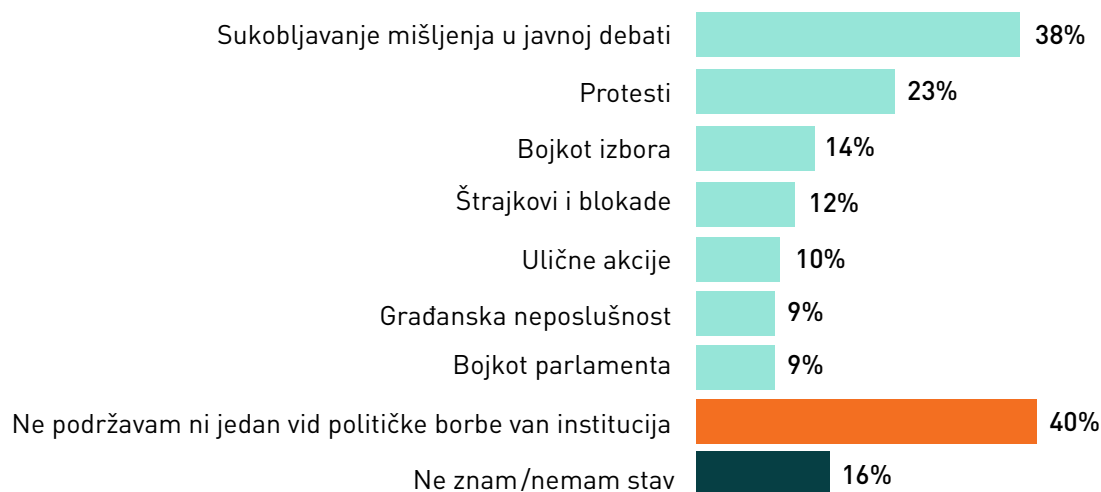
Grafikon 39: Da li načelno podržavate bojkot izbora kao vid borbe za slobodne i fer izbore?

Sa druge strane, **znatno manji procenat načelno podržava bojkot kao vidsredstvo političke borbe**. Kao sredstvo političke borbe, bojkot izbora podržava 14%, a bojkot parlamenta 9%.

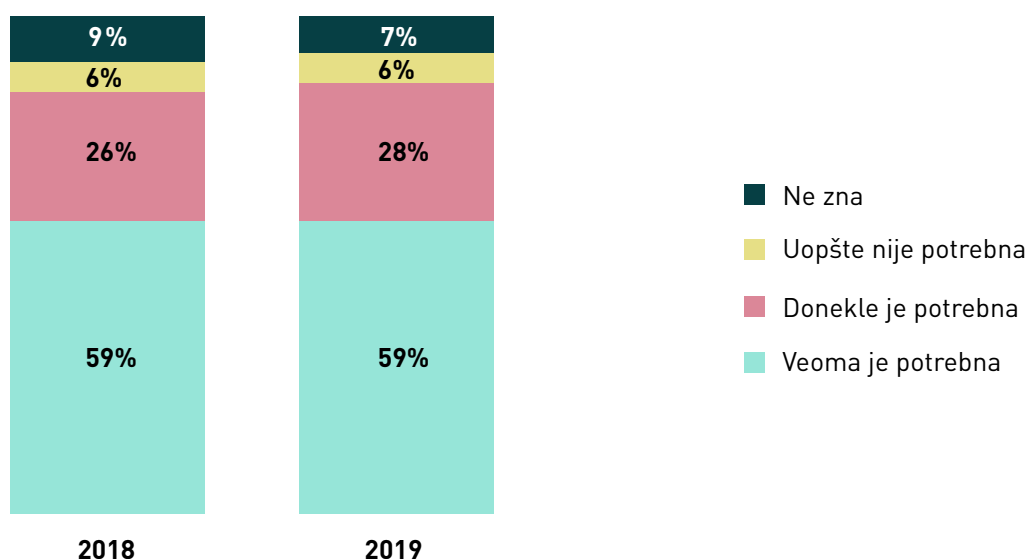
Kao sredstvo političke borbe **građani načelno najviše podržavaju sukobljavanje mišljenja u javnoj debati, 38%, a zatim proteste, 23%**. Čak 40% građana izjasnilo se da ne podržava ni jedan vid političke borbe van institucija. (Grafikon 40)

Grafikon 40: Koja od ovih sredstava političke borbe načelno podržavate?

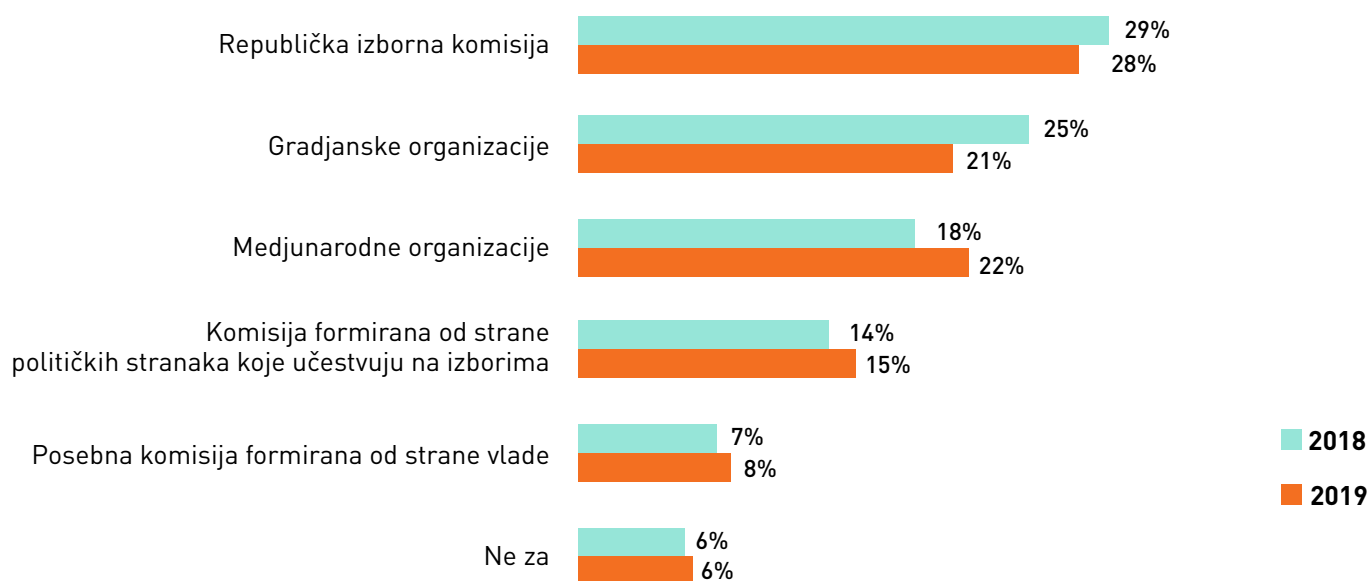
Bez obzira na stavove prema regularnosti izbornih procesa u poslednjih nekoliko godina, **velika većina građana, 87%, smatra da je u Srbiji potrebna nezavisna kontrola regularnosti izbornog procesa**. (Grafikon 41)

Grafikon 41: U kojoj meri je nezavisna kontrola regularnosti izbornog procesa u našoj zemlji potrebna?

Zanimljivo je, međutim, da kao instituciju **koja treba da sprovedi nezavisnu kontrolu građani najčešće navode Republičku izbornu komisiju, 28%, a nešto ređe građanske i međunarodne organizacije (21% i 22%).** (Grafikon 42)

Grafikon 42: Ko po vašem mišljenju prvenstveno treba da sprovedi nezavisnu kontrolu regularnosti izbora?

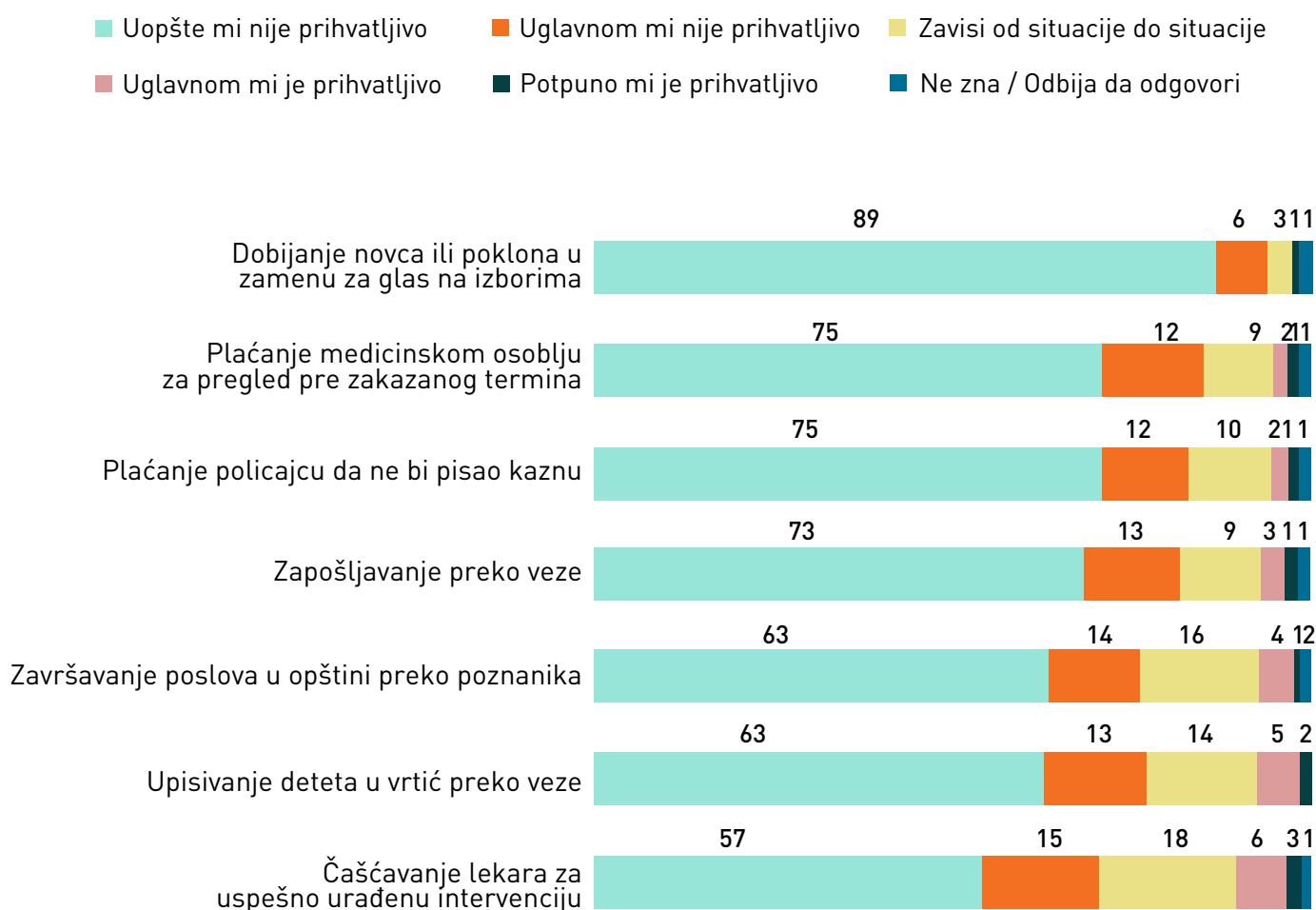

(Baza: oni koji smatraju da je nezavisna kontrola potrebna; 2018, 85% ciljane populacije, 2019, 87% ciljane populacije)

KORUPCIJA - PERCEPCIJA ZNAČAJA KORUPCIJE I NJENOG UTICAJA NA DRUŠTVO I SOPSTVENI ŽIVOT

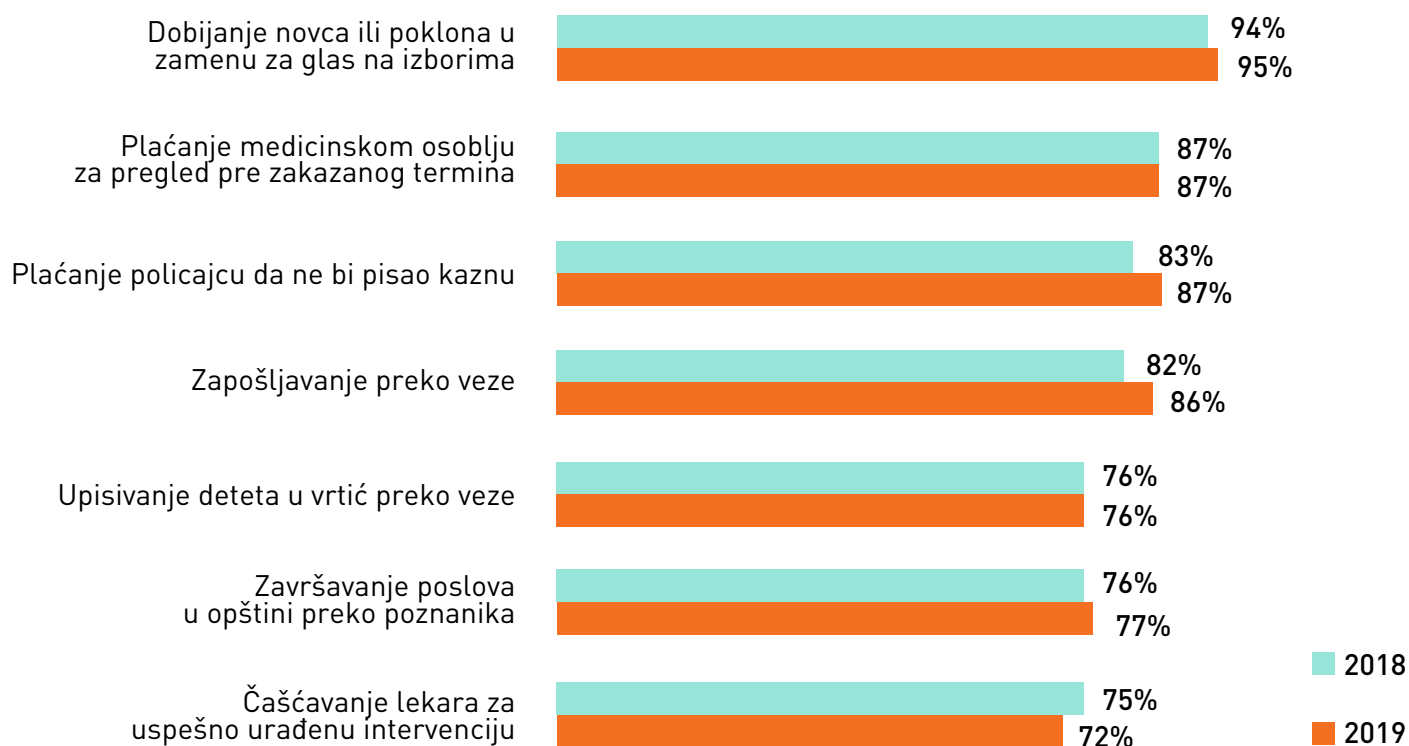
Većina građana (između 57% i 89%) ocenila je da su im različiti oblici koruptivnog ponašanja potpuno neprihvatljivi. Najveći procenat građana ocenilo je da im je **potpuno neprihvatljivo dobijanje novca ili poklona u zamenu za glas na izborima (89%)**, a najmanji da im je potpuno neprihvatljivo čašćavanje lekara za uspešno obavljenju intervenciju (57%) i upisivanje deteta u vrtić reko veze i završavanje poslova u opštini preko poznanika (po 63%). (Grafikon 43)

Grafikon 43: Koliko su sledeći oblici ponašanja prihvatljivi za vas?

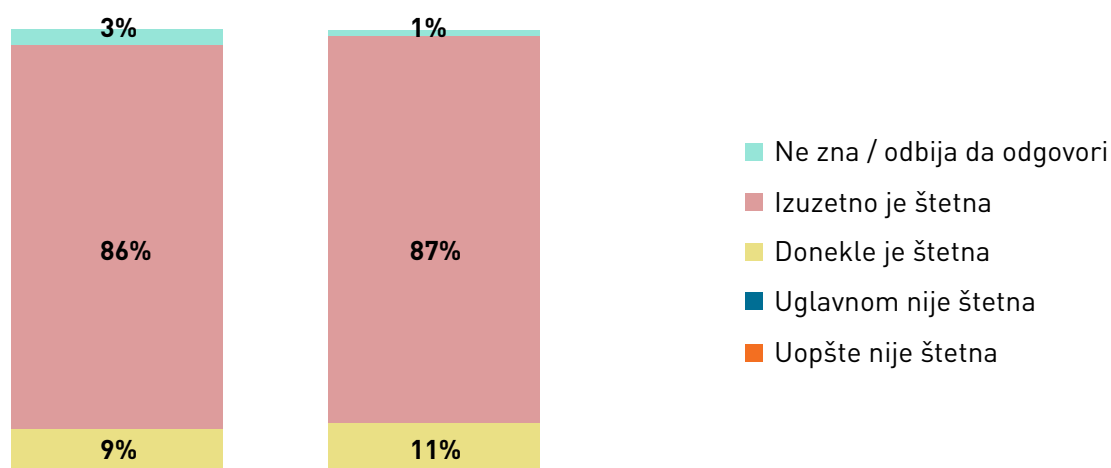
Slika prihvatljivosti pojedinih oblika koruptivnog ponašanja nije se promenila u odnosu na prethodnu godinu. (Grafikon 44)

Grafikon 44: Koliko su sledeći oblici ponašanja prihvatljivi za vas?
% UGLAVNOM + POTPUNO NEPRIHVATLJIVO

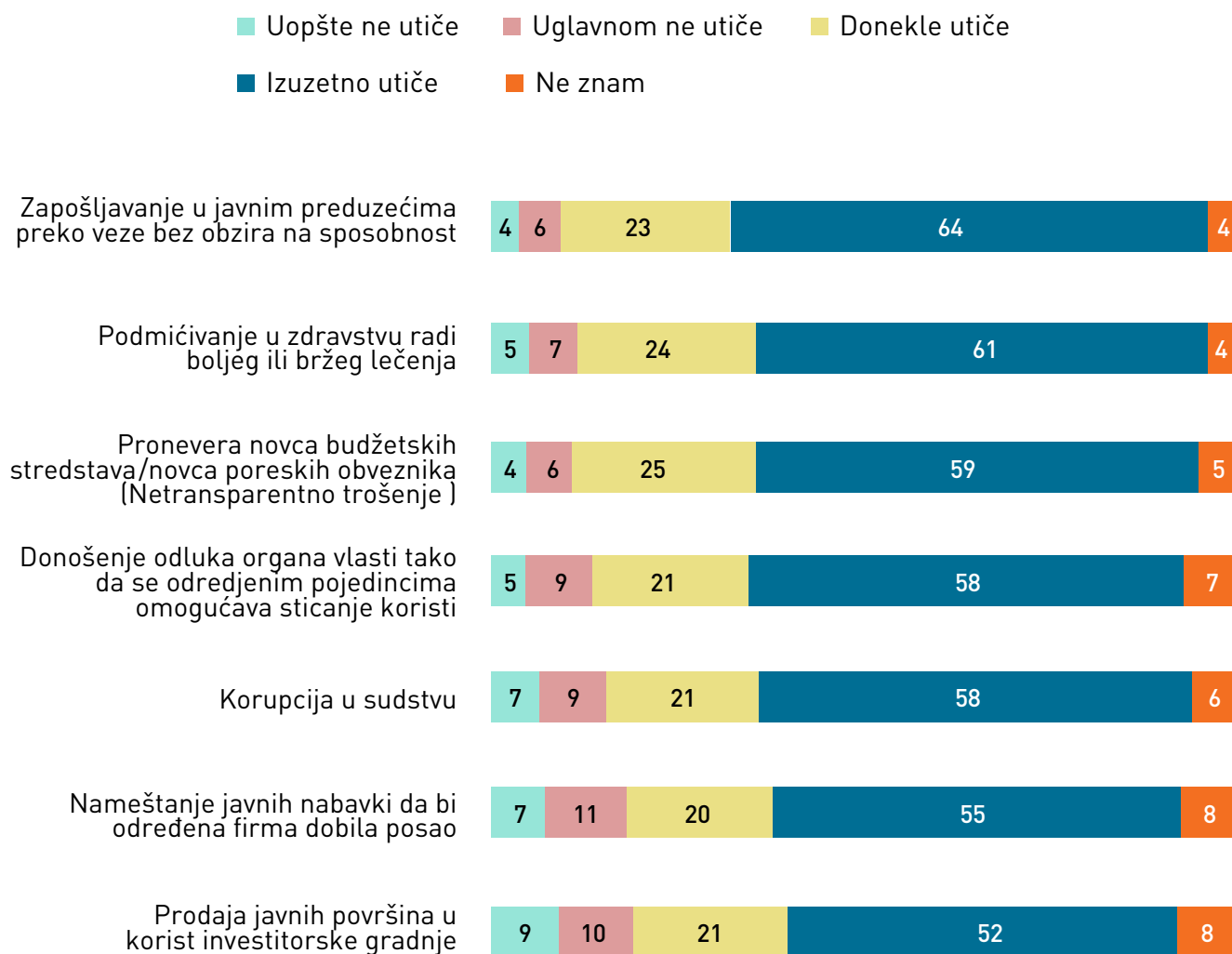
Kao i prethodne godine, većina građana, **87%**, smatra da je korupcija izuzetno štetna za društvo u kome žive (Grafikon 45), ali **znatno manji procenat** (između 52% i 64%) **ocenjuje da pojedini oblici korupcije izuzeteno utiču na njihov sopstveni život.** (Grafikon 46)

Grafikon 45: Koliko je po vašem mišljenju korupcija štetna po društvo u kome živimo?

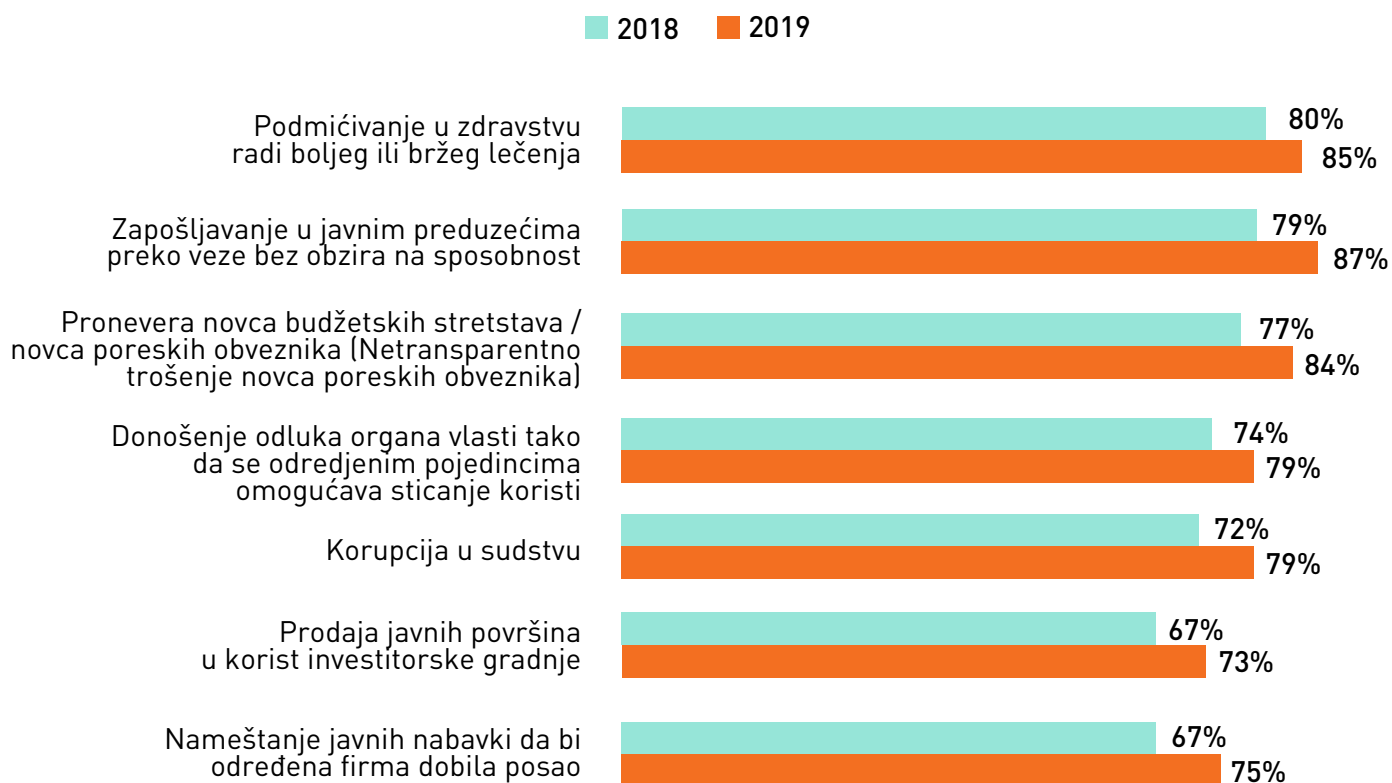
Slično kao i prethodne godine, građani u najvećem procentu ocenjuju da na njihov život izuzetno utiču oblici korupcije koji su najdirektnije prisutni u njihovom svakodnevnom životu - zapošljavanje preko veze u javnim preduzećima bez obzira na sposobnosti (64%) i podmićivanje u zdravstvu radi boljeg ili bržeg lečenja (61%), a manje oni oblici čiji su im mehanizmi uticaja na život građana manje jasni, kao što je prodaja javnih površina u korist investitorske gradnje (52%). (Grafikon 46)

Grafikon 46: Koliko na vaš život utiču sledeći oblici korupcije?

Ipak, u donosu na prethodnu godinu, svest o uticaju korupcije na lični život je bar donekle porasla. Za svaki od navedenih oblika korupcije, građani su u većem procentu ocenili da ona bar donekle utiče na njihov život. (Grafikon 47)

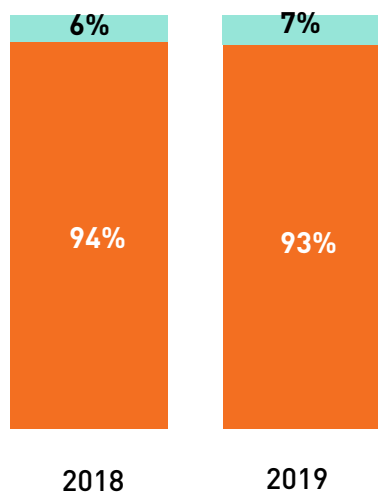
Grafikon 47: Koliko na vaš život utiču sledeći oblici korupcije?

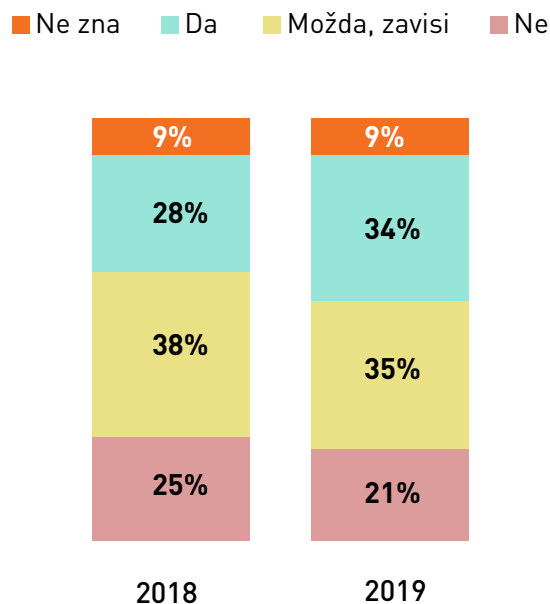
U odnosu na prethodnu godinu nije se promenio procenat građana koji su rekli da u svom okruženju znaju nekoga ko je prijavio korupciju (7%), ali su građani u nešto većem procentu saopštili spremnost da oni lično prijave slučaj korupcije, 34% (prethodne godine 28%). (Grafikoni 48 i 49)

Kao i prethodne godine, u pogledu prijavljivanja korupcije građani su najčešće neodlučni: 35% kaže da bi možda prijavilo - zavisno od okolnosti (38% prethodne godine), a 9% da ne zna šta bi uradilo. Približno svaki peti (21%) kaže da ne bi prijavilo korpciju (25% prethodne godine). (Grafikon 49)

Grafikon 48:
Da li znate nekog iz vašeg okruženja ko je prijavio korupciju?

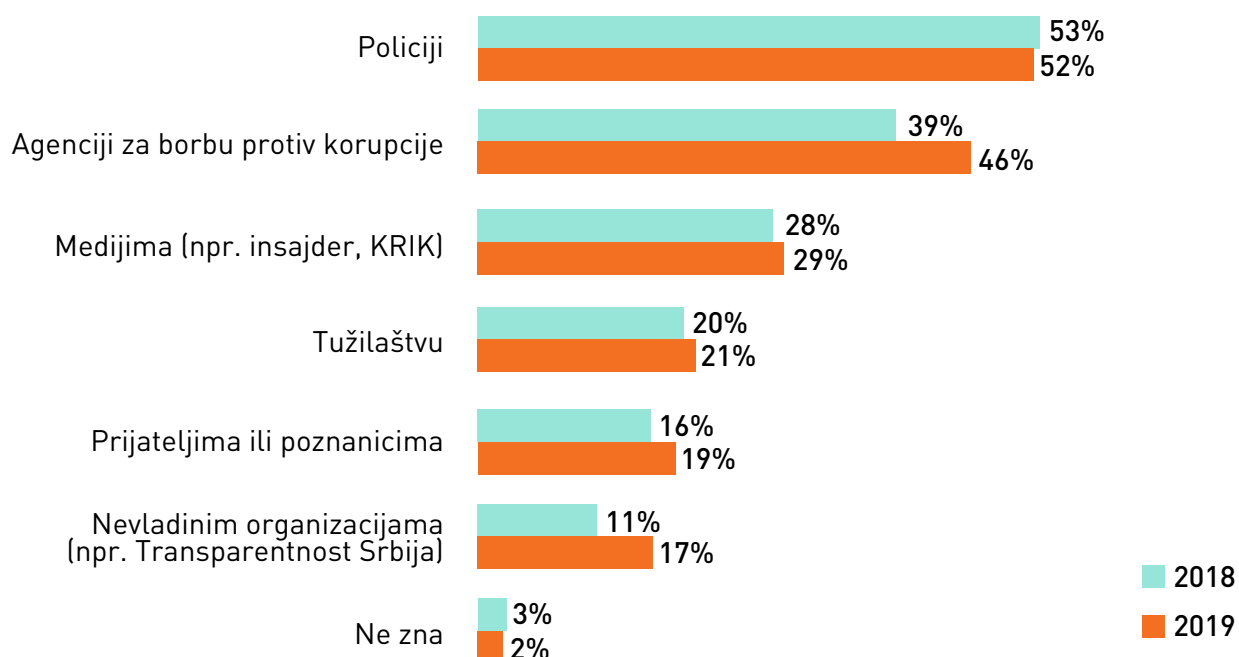

Grafikon 49:
Da li biste vi prijavili slučaj korupcije?

Među onima koji su rekli da bi prijavili korupciju, većina bi je, kao i prethodne godine, prijavila policiji (52%). U odnosu na prethodnu godinu, porastao je i procenat onih koji bi korupciju prijavili Agenciji za borbu protiv korupcije. (Grafikon 50)

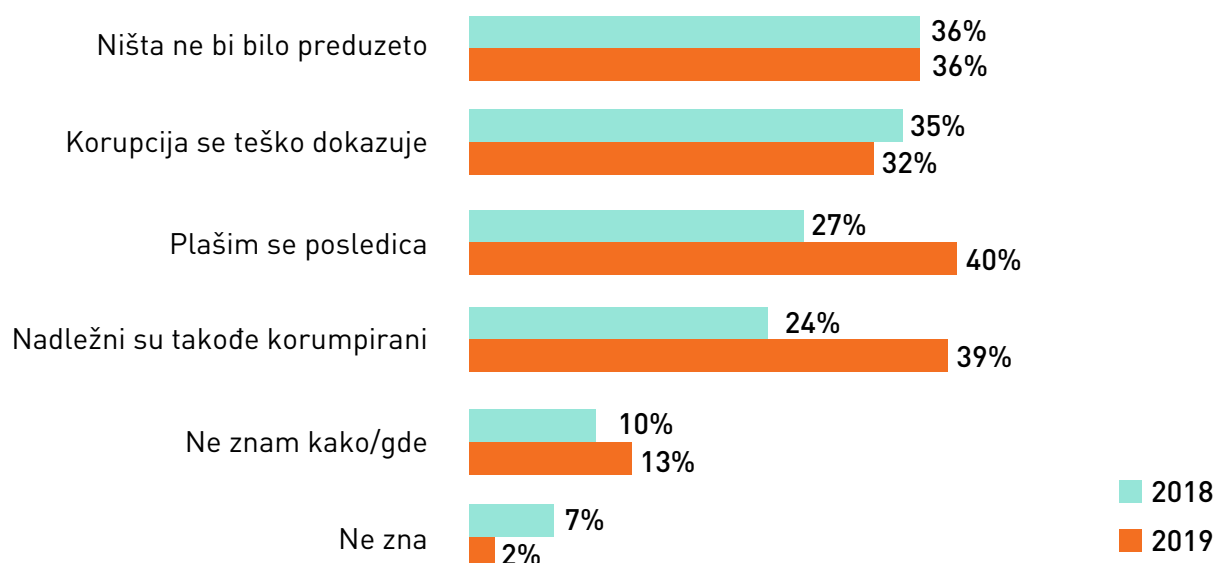
Grafikon 50: Kome biste prijavili korupciju?

(Baza: oni koji bi prijavili slučaj korupcije; 2018:28%, 2019:34% ciljne populacije)

Među onima koji su rekli da ne bi prijavili korupciju, **u odnosu na prethodnu godinu povećao se procenat onih koji kao razlog navode strah od posledica** (40% ove godine, a 27% prethodne) **i korumpiranost nadležnih** (39% ove godine, 24% prethodne godine). (Grafikoni 51)

Grafikon 51: Zašto ne biste prijavili korupciju?

(Baza: oni koji bi prijavili slučaj korupcije; 2018:25%, 2019:21% ciljne populacije)